

Kongl. Maj:t's Befallningshafwande

i

Westmanlands Län.

iii

Kongl. Maj:t afgifne Fem års Berättelse år 1822.

Stockholm tryckt hos Ernst Adolph Ortman, 1823.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafwande i Westmanlands Län, till Kongl. Maj:t afgifne Fem års Berättelse år 1822.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB).

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

Kongl. Maj:t's Befallningshafwande

i

Westmanlands Län.

iii

Kongl. Maj:t afgifne Fem års Berättelse år 1822.

Stockholm tryckt hos Ernst Adolph Ortman, 1823.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
Westerås Bergs- och Handels-Stad.....	3.
Arboga Stad.....	5.
Stadens Jord.....	10.
Allmän Inrättning för Underwisning.....	11.
Fattigförsörjning.....	11.
Sala Stad.....	11.
Westerås Norra Fögderi.....	15.
Handel.....	18.
Politisk Författning.....	18.
Hammar-Werk.....	18.
Stadsbidrag.....	18.
Politi.....	19.
Gästgifware Ordningar.....	20.
Westerås Södra Fögderi.....	21.
Innewånare.....	21.
Näringar.....	21.
Jordbruk.....	21.
Boskapsskjötsel.....	22.
Skogar.....	23.
Bergsrörelsen.....	23.
Handel.....	23.
Politisk Författning.....	23.
Kammarwerk.....	23.
Politi.....	24.

Strömsholms Fögderi.....	24.
Innewånarne.....	24.
Folket.....	25.
Näringsar.....	25.
Jordbruk.....	25.
Boskapsskötseln.....	25.
Skogar.....	26.
Bergsrörelsen.....	26.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringsar.....	26.
Binäringsar.....	26.
Handel.....	26.
Politisk Författning.....	27.
Statsbidrag.....	27.
Politi.....	27.
Gästgifwerierne.....	27.
 Kungsörs Fögderi.....	 27.
Innewånarne.....	28.
Näringsar.....	28.
Jordbruk.....	28.
Boskapsskötseln.....	29.
Skogar.....	29.
Bergsrörelsen.....	30.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringsar.....	30.
Binäringsar.....	30.
Linne- och Yllewäfnader.....	30.
Handel.....	30.
Politisk Författning.....	30.
Kammar-werk.....	30.

Statsbidrag.....	31.
Politi.....	31.
Bergsslags-Fögderiet.....	31.
Innewånarne.....	31.
Näringar.....	32.
Jordbruk.....	32.
Boskapsskötsel.....	32.
Bergsrörelsen.....	32.
Binäringar.....	33.
Politisk Författning.....	33.
Kammar-Werk.....	33.
Stats-Bidrag.....	33.
Politi: Fattigwård.....	33.
Sahlbergs Fögderi.....	34.
Folkmängden.....	34.
Folkets Bildning.....	34.
Åkerjorden.....	35.
Nya Åkerbruks-metoder och Mechaniska	
Inrättningar.....	36.
Boskapsskötseln.....	36.
Skogarne.....	36.
Fabriker.....	37.
Binäringar.....	37.
Handel.....	37.
Stats-Bidrag.....	38.
Allmänna Scholor.....	38.
Fattigförsörjning.....	39.

Wäsby Fögderi.....	39.
Innewånarne.....	39.
Näringar.....	39.
Jordbruk.....	39.
Boskapsskötsel.....	39.
Handel.....	39.
Politisk Författning.....	39.
Kammarwerk.....	39.
Stats-Bidrag.....	40.
Fattigförsörjning.....	40.
Wägunderhåll.....	40.
Politi.....	40.

Tabellbilaga

Tabell för Landet i Westmanland.

Tabell för Städerna i Westmanland.

Inom den 30. December 1823.

Westerås Bergs- och Handels-Stad; uppförd i 2:dra
Klassen bland Städer, gränsar på dess Södra sida till Mälaren; Hus
och Tomter utgå 421 deraf äro bebyggde 350 och obebyggde 71 som
nyttjas till planteringar; Dessa 421 Hus och Tomter, på hvilka fördelt
Stadens Utmark, som de senare ären till en mindre del uppodlats, äro
förra och mindre, samt uppkonne till detta högre antal genom fördel-
ning af 221 $1/2$ så kallade Tomter, hwartill Staden innom dess flaguet äro
lagd och indelad för att derefter kunna döa grund, till samt utgörande af
dess prästationer; Staden idlar med wänliga Statsmänna-Näringar, och
deribland ägande till medelmåttige tillverkningar skänkte Tobaks- och Kort-
Fabriker, samt ett Boktryckeri; Äfwen Ejdart till Stockholm och Kring
Mälaren belägne städer med Jern från ofwansföre warande Bergslager
samt återförande från Stockholm af de Wäbror, Specerier, Salt och Torr-
siff m. m. som för både Orten omkring och Bergslagen äro oumgängeligt;
Dess Handel utgöres af dessa Wäbror, särdeles, med Spannemål från det-
ta samt Uplands och Eddermanlands Län, äfwen som Jern ifrån Bergsla-
gerne till hvilka Spannemålen samt andre nödwändighets-wäbror affättas,
och utgör således egenliga Handels-Communicationen för Staden. Sta-
dens Folk-Nummer bestiger sig till 3,161 personer, deraf Mantalsstrifne:
Mantån 884. Qwintån 1239. Samt Mantalsfrie Öfwer, och Underårige,
Mantån 490 och Qwintån 548. Af Näringarne och bland dem Handel
och Handtwerkerier synas för närwarande den förra wara i något afstagan-
de, de senare 2:ne ären emot de 3:ne nästföregående, härbrände af minskad
Jernutlöfrel och försäljning samt den bland Allmogen i Orten werkeligen
afstagande förnödenhet och de sista nämnde eller Handtwerkerierne åter i sam-
ma förhållande som förr, men dess Jolkare i Allmänhet utan någon egent-
lig så kallad wälmåga, härledande sig dels af ett tillagande antal deraf, de

mer behöfwet, och dels beraf att beßes Arbetsförtjenst af Slöjde. Jordare från Landet med dem delas; Hjelpelig tillgång äger Staden på dagewer. Ten genom så kalladt Förswarsfolk, antagne Zimmermän, Brandwakt, Ringare och Dylite; Gångbara priser på Dagswerken hafwa varit 26 s. 8 r. t. o. m. 32 s. Wanlo; Utsättningstillfällen, som genom Staden befordras af omkring warande Landets Producter hafwa ett onckeligt och wäsendteligt inflytande på Landets Cultur och bland Stadens näringar må äfwen nämnas den betydliga Kornmåltning, som härstädes ästadkommes, hwariaenom för warande behof af Utkänst malt alldeles förswunnit; Till fördel för Staden har den ägt uteslutande rätt af jernskoppning hwari förledit är den inßränkning dat rum att äfwen frammande med sine Kartog må genom Södertelje Canal till andre Orter utom Stockholm Jernskoppningen hätf från ombesörja; Stadens Jord utom des staquet, som till en del är stenbunden, samt af bättre och sämre jordmohn, besädas i allmänhet till $\frac{2}{3}$ och till $\frac{1}{3}$ hwarje år, ligger i Träde samt är icke synnerligen användbar till annat än Sades, och Foderproductionen med obetydligt Circulationsbruk, och ehuru den stötes med omsora är aflastningen wist icke tillräcklig för Stadens behof; Egenteliga Sadesforter äro Kåg, Korn och Blandså, obetydligt Hwete och äm mindre Arter samt Hafra endast då Ångsmark plöjes.

Odlingen af Saluvarter å Stadens obebyggde Tomter eller Planteringsland utgbres af Tobak, Potatoes, Kåhl och andre Jordfrukter deribland äfwen Gurkor, som till Stockholm afföras.

Underwisingansstaller härstädes bestå uti för Stiftet härwarande Gymnasium och Trivial-Schola samt en särskild Pedagogisk Inrättning som af Staden underhålles; Allmän sjukwård, ingen annan än på Länets Lazarett och Kurhus; och betjenas Staden af tillräckligt antal Lakares Fattigförörjningen uppehålles tillbörligen af Staden, utan att stå i sammanhang med någon Inrättning af särskildt Arbetshus, likwål lemnas af Fattigförörjnings-Förwaltningen tillfällen till förtjenst af Spånad för den delen af de Fattigare Stadens Qwinnfolk, hwars krafter och förmåga icke medgifwa annan syfelsättning; Omom Stadens ingewånares bidrag, som märkfeligen understödes af den stiftning, som en afliden Borgare och Handlande här i Staden, Bruks-Patronen Spenström på 1700-talet blifwit gjord, underhålles och uppfostas omkring 70 minderåriga Fattige Barn,

bos

hos wälfärdiga personer, särdeles på Landet, till den ålder, att de kunna genom sysselsättning af nyttiga Slöjder sig sjelfwa försörja.

Till Skjutnings-ombesörjande är Staden försedd med Gåstgästeri som uppehållas med ett wist antal Hästar från Landet omkring till hållskjut, och hwar derutöfwer erfordras, eller så kallad Reservskjut ombesörjes af Stadens Borgerkap. Police-Befattning ansvaras af Magistraten med dess Betjening samt tillätte Ordningmän bland Borgerkapet med biträde af en wäl organiserad Brandwäktarsinrättning som allt är tillräckligt, att besörja tillständig ordning bland Stadens Innewånare, hädst, som wid deras lynne till sedlighet icke skäligen kan wara något att anmärka.

U r b o g a S t a d: Är belägen wid den så kallade Urboga Än; som flyter igenom Staden, och utgör en säker hamn; från Staden är denna Ä segelbar till dess utlopp i Mälaren wid Kungsör, en sträcka, af nära $1 \frac{3}{4}$ mihl. Genom Wattuminsjunkningen i Mälaren och de flere torra somrar, som följdt på hwarandra, har Wattnet i Än så astagit, att från Junii Månads slut, det sällan är mera än $5 \frac{1}{2}$ fot och derunder, hwilket gör största hinder för segelfarten.

Muddringar hafwa flere gånger blifwit af Stadens Fartygs-ägare anställda, på de grundaste ställen, men äro nu för kostsamme på en så lång sträckning, där Nedriet desutom ärligen måste widkännas stora kostnader med Äns utprickning Wärtiden, underhållande af Dictaler och Ankaren, så i Än som wid Kungsör och Qwicklund att fortkomma under Wärfloberne m. m. Staden har ett wacker och sundt läge. Husen äro i allmänhet af Träd, utom Nådskustwan samt ett flere och 2:ne mindre Stenhus. Trähusen äro i allmänhet gamle, men hafwa de senare Tjugu åren blifwit wäl underhållne, reparerade och förbättrade både till utseende och inredning. Stadens Folkmångd war efter sista Mantalskrifningen 964 Personer Mantalskrifne, deraf 404 Män, samt desutom 120 personer befriade för ålder och fattigdom och 381 Minderårige, så att hela Folkmångden nu är 1465 personer. Folkmångden har, de senare 20 åren warit omkring 1500. Innewånarnes sinnesstämning och sedlighet är och har warit god. På Dagswerkare skall desse twänne senare åren, då Säden warit i lågt pris, warit brist och för Dagswerken snarare högre Dagslöner än förut. — Stadens Hufwudnäringsgång är Sjöfart, Handel, Handwerkerier och Factorier

samt till någon del Jordbruk. Sjöfarten bestrides med 18 så kallade Nutt-mer-Fartyg, af ett Nederi, som dermed utskeddar till Stockholm, någon del af Ortens producter, Spannemål och Hå, men hufvudsakligast har sin inkomst medelst transport af Bergslagens Effecter af omkring 3000 Skeppund Jern samt 5 a 6000 Skeppund Tackjern jemte några-hundrade Tunnor Rödsvärg, och att från Stockholm befrakta så väl, de Wahror de Handlande härstädes till försäljning hemtaga som äfwen den ofwansföre Staden liggande Kopparbergs samt en del af Lindes och Nora Bergslagers behofver. Denna Naring ehuru i aftagande sedan i anseende till de många nedlagde Smiden, Jerntransporten till $\frac{1}{4}$:del blifwit minskad är dock nästan den betydligaste och drager mera än $\frac{1}{4}$:del af hela den borgerliga tungan i Staden. Handelsn har allt sedan Bergslagsstäderna Nora och Linde anlades varit i skändigt aftagande och i samma mohn som desse Städers Borgerskap tilltagit i wälmåga, har Arboga Stads förmyndighet aftagit; Enahanda förhållande har äfwen varit med Handtwerklerierna dea hafwa de som varit trefne och arbetsamme haft en jämn utkomst, men ganska få kunnat samla någon förmyndighet, hwilken merendels varit obetydlig. Nu mera finnes ingen i Staden, som handlar med Jern, utan består Handelsn hufvudsakligast af Wictualier, Sill, Salt och Bodkram, samt något Spannemål; Twåne Målthus finnas, men å hwilka till större delen måltas åt Staden och Landsbyggden för betalning, så att blott ett enda kan sågas drifwas för Köpmanna räkning. Sedan Torgdagarne hwarje Lördag inrättades, har, å Stadens Torg, dessa dagar blifwit icke obetydlig tillförsel af Landtmannaproducter, såsom Rött, färst Fiff och Spannemål samt Jordfrukter utdfwer Stadens behof; och har denna tillförsel, till Staden lokat en mängd Landtboer, som då inkomma för att handla sine behofwer och derigenom beredes ett tillopp af Folk, som i sin mohn desse fenare ären tyckes hafwa bidragit att öka Handelsn; Tillförseln af Fiff och Wictualier kommer förnämligast från Hielmaren och de der omkring belägne Soeknar: Gdölunda, Lillkyrka och Westermo. — Spannemålen från angränsande Soeknar både i detta och äfwen en del af Södermanland, såsom Lumbo och Billberga, men tillförseln häraf är icke betydlig. Sedan förmyndighet hos Stadens Borgerkap i samma mohn aftagit, som den tillwänt i Bergslagsstäderna, och Stadens Borgerkap äfwen till antalet aftagit, men det oaktadt Stadens Önera varit enahanda och drygare än förut, emedan Staden ännu är bibehållen uti 3:dje Classen och måste utgå 16 Wätsmän, så hafwa utlagorne på det minskade Borgerskapet blifwit allt mera tryckande och hwilket wälsat mångas obestånd. Factori-Nörelsen för Bergslagen

och Bergskådetne är fördelad på 5 a 6 Personer och drager 1/10:del af Borgersliga tungan. Jordbruket å Stadens Jord bestrides i allmänhet med drift och betydlig påkostnad, så, att misfirakt varit högst sällsynt. Flere försök hafwa blifwit gjorde att använda Jorden till odlande af Lin, Hampa och Tobak m. m. men ej sunnits lönande; Jordmohnen är i allmänhet stark Lera, som bäst passar för Sædes productionen och gifwer nästan alltid god skörd. Försök att begagna Trådesjorden till Foderväxter hafwa äfwen blifwit gjorde och fortsattes af några ännu, men i allmänhet Trådesjorden och på en del af trådesjorden begagnas twesåde af Väbrsåd.

— Allmänna utskådet är Höst-Någ, som bäst trivses. Af Åkerjorden äro 15 7/16:delas Tunneland Embetsjord för Borgmästaren och Capellanerne 45 1/4 Tunneland innehafwes af den så kallade Näsowska Testamentsfonden till understöd för Plejerade Soldater wid Westmanlands Regemente, 29 3/4 Rappland äges af Hospitalsfonden samt 1 Tunne och 1 1/8 Rappeland af Stadens Fattilgwård. Desutom äro 170 3/16 Tunneland Åker samt 259 19/32 Tunneland Ång donerade stadens Borgerskap och begagnas på det sätt, att denna Åker och Ång är indelt uti 75 Lotter, som på lifstid innehafwes af de Äldste Borgare och deras efterlemnade Enkor, samt wid innehafwarens död tillfaller den Äldste Borgaren som förut ej har lott; dese lotter innehafwes nu af 25 Borgare-Enkor och 90 Borgare. Den öfriga Åkern är Egendomsjord, som säljes och bytes och dese senare ären till skatte-beten blifwit utbytt, så att den nu till det mesta består af instängde serstildte Bretar. Ången är, utom hwad som på sätt ofwanberdrdt är, af den donerade jorden innehafwes, endast odlade Lågenbetes å Stadens utmark och mycket deraf Skär, och Skogbewäxt, samt Berg och Backar fördelas de 110 3/4 Tunnelanden deraf, som innehafwes af Näsowska Donations-Fonden, så att af denna Ång någon betydligare åbring icke kan påräknas. Denna Ångsmark går i Salu och kan köpas af hwem som heldst. Beteshagarne äro äfwen Egendomsjord, som köpes och säljes, mycket bergige och sakna tillgång på Watten; I öfrigt begagnas Stadens Skog till Bete, som är ganska dåligt. Postkapsstiftelsen är ringa, då det mesta hbfodret måste köpas. Stadens Skog eller så kallade utmark är wäl till Årealsen stor och indelt, såsom oafhångig på Stadens tomter, men består mest af Flåsta Berg och odugliga Mosor; — Sedan delning skedd, hafwa wäl flere odlingar blifwit försökte och begynte, men med fåga framgång och båtnad. Wårdet å denna Skog är upptagit bland hus och tomter, såsom dertill hbrande. Stadens allmänna Wågar, som utgåra öfwer 1 Milt, underhållas enstildt både Winter och Sommar af Jorden och

Skogsmarken; äfwen är jorden indelad uti Vätsmanshålet, samt hela Ljunden anslagen och in Natura utgående, såsom Lön till Stadens Pastor, så att Jorden belastad desutom med en mängd Gårdesgårdar och deltagande uti andra Stadsöner härstädes, är betydligt onererad. Fabriker finnes för det närvarande inga i Staden, allenast ett på Stadens mark anlagt Stamp- och Wall-Verk för Watten, som begagnas så wäl af Stadens Handwerkare, som af Handwerkare i Köping, Eskilstuna och äfwen då Wattubrist är, af några från Stockholm. Vindringar: deribland har varit, och är ännu bakning af de så kallade subna Kringlor, genom Qwinfolken af den arbetande Elafen. Denna Näring har för varit betydligare, och affändningen af dessa Kringlor flödt till Stockholm och flere Orter, men har nu för dyrhet å Hwetet, samt Weden mycket aftagit. Prohibitiva Författningar till förmöån för Staden, äro ännu gällande. Den Staden genom Kongl. Privilegierna den 8 Augusti 1819 och den 16 December 1723 Nådigt förunnade rådt att med det här inrättade Skutegille ensamma från Staden till Stockholm afföra Bergslagens Effecter, och hwarigenom denna näring någorlunda bibehållit sig, så, att den kunnat draga de betydliga Stadsutskyder, som derå blifwit lagde. Underwisingswerket i Staden: bestrides dels genom en så kallad Stadschola, som betjenas af en Rector och en Collega, dels genom en på Stadens enskilda bekostnad inrättad Fattigshole där fatigare Barn, få lära innanläsning, Cathechisen och något skrifwa, samt äfwen genom en Arbetspinnschola för Flickor som där få lära Ullspånad och tillhållas till arbete och ate söka egen förtjenst; Äfwen finnes en särskild stiftning under namn af Ahlbfiska Barnhuset, der 7 a 8 Barn intagas, samt till Tolf års ålder njuta kläder, föda och underwising i Christendomen. Denna Inrättning styres enskildt af Testators släktingar utan någon redonäsning inom Staden. Sjukwärden bestrides af en Stads-Läkare som njuter Lön af Staden och äfwen mycket betjenor den kringliggande Landsorten. Fattigförörjningen verkställes med de dels donerade, dels af Staden årligen taxerade medel och tillfällige inkomster och handhafwes af en Direction af Pastor och några af Församlingen så att Månadslige understöd lemnas de behöfwande och ingen inom Staden behöfwer bettla; äfwen finnes desutom ett Fattighus, med särskild Fond där Ultra Aldre Fattiga njuta fri Mat och Wård, samt flere så fria Sudrum och Wärme.

R d p i n g s S t a d: Liger 784 Mantalskrifne Inneånare, hwaribland 331 Män och 453 Qwinnor, desutom 17 personer hörande till

Ge.

Gemenskapsen wid Inbette Urmeén, 16 Mans, samt 92 Qwingspersoner Mantalsfrie såsom öfweråriga, fattiga och saknande Arbetsförmåga, och 347 minderåriga, af hwilka 170 höra till Manbånet och 177 till Qwinnbånet. Fölk mängden utgör således 1256 personer och har gemenslign warierat mellan 1200 och 1300 samt 1400, hwilken ökning eller minskning härördt utraf att wid de i Staden anlagde Fabriker och Tabakstillverkning Strump- och Möjswåfnader m. m. Arbetarne ibland warit flere, ibland färre, allt efter som Fabriksägarna förmått och funnit uträkning i arbetets drift; Att Arbetarne warit gista; Att i Handwerksklasserne wiså professioner tarfwat mer eller mindre arbetshjelp af Gesäller eller Läringar och att mer eller mindre tillgång funnits på Försvarsofölk.

Innemånarne hafwa i Allmänhet warit och äro kände för sedlighet; dock skall hos en del af Arbetsfölket de sednare åren böjelse för Brånwinstfördring förmärks tilltaga, som efter all sannolikhet grundlagdis af uppsegrande Arbetslöner, Arbetspenningens af Arbetarne påräknade rundare belopp och oftrylliga tillgång samt Spannemåls och Brånwinstprisets fall.

Sufwudsakeiliga Märkingarne äro Handel och Handwerkerier, men i synnerhet befraktning till Stockholm af Bergslagens Brullseffecter, såsom Stång, och Tackjern, Koppar, Ståhl, Plåtsmide och det mera. Handeln är emot för betydligt inskränkt. De Handlandes Wårhusförlag förskrifwes och hemtas nu mera endast från Stockholm, och afyttras i minut till Staden och omkringliggande Landsort, samt någon del till Bergslagen, dels för Contant betalning och dels synnerligast genom Utborgningar. Stadens Handelsrörelse war i forbna tider af widsträcktare omfång, och af ej ringa wigt på Bergslagen, innan serfkildte Marknadsplatser privilegierades i Godkärra Skinnskattebergs Socken och i Wil, hwarigenom den minskades och sedermera än widare astog, genom tillåtelsen för hwilken som håldst att handla med Victualie-Wårer, och har wål Marknadsinrättningen i Wil ej långesedan upphört, men då detta så nyligen händt är bedömandet hwad förmöjnligh återgångsuerkan för Staden det kan medföra, än owist.

En egentligen så kallad Bergslags-handlande eller som lemmat Förlag åt Bergsmån finnes wål i Staden, men han saknar nu mera förmåga till Förlags-Medels anskaffande så att hans Handelsrörelse astadnat; Handwerkerierne äro ej eller i synnerligt flor.

Till Befraktningen af Bergslagens Bruks-Effecter äro 18 Fartyg privilegierade; Warandes de fleste af dessa bland de större, med hvilka Sjöfart å Målarén idkas. Fabriker: Af dessa äro Tobaks-Fabrik samt Fabrik för så Bomulls- som Bomulls och Silkes jemte Bomulls- och Ullwådnads tillverkningar. År 1820 nedlagde Åfvensom Bomulls-strump- och Wåg-Fabrik, men den sistnämnde sedermera åter upptagen, utan att å den, kommen i en ny Ägares hand; tillverkningen varit af någon betydighet. Drifaken till de nedlagde Fabrikerne tillskrifwes dels andras medtåflan samt deraf följd swårare affättning och dels uppstegrad dyrhet å Materialier. Säfseende på Konstit kan Konungens Befallningshafwande ej obemänt lemna, att under de sednare 20 åren Schatullmakarne utmärkt sig för flidlighet uti wackra arbeten, hwilla blifwit förötrade dels i Orterne och dels i Stockholm hwarifrån en del till Utrikes Orter affändts. Tillförfel af Landets Swerfskotts-Producter har söga varit att påräkna undantagandes under Märknaderne; Dock bde anmärkas att Wabrutillförfel wisat sig något ymnigare under de sista åren; en werkan utan twiswel af den i Orten rådande Penningebrist så hos Jordbrukaren som andre, och har tillförfeln skedd från nästgränsande Soeknar samt någre Soeknar i Södermanland, utgårande Stadens hufwudsakliga behof af Landtmansga Producter: Spannemål, Skött, Ost, Embr, Ägg, Fisk, Talg, Timmer, Plank, Bräder, Web, Låra, Wåfwer, Kalk, Bark m. m. hvars anskaffande oftast måste ske genom särskildte beting i Soeknarne. Den Prohibitiwa Förfättning hwaraf Staden ännu är i åtnjutande och som äger så wäsendtligt inflytande på Stadens bestånd är den Stadens Nederi förunde uteslutande rättighet att med sine Fartyg till Stockholm få transportera Bergslagens Bruks-effecter, och hwarigenom så länge denna rättighet fortsfar, fraktmedel inflyta, flere personer winna sin beraning, samt Innewånarnes Numerair och Allmänna Utsplyds-bidragen erhållit en icke ringa tillökning.

Stadens Jord: Å åkern hafwa många försökt tid efter annan gjordts med Gamp och Linsåde samt Tobaksplantering, men Jordmohnens dertill ofsenliga beskaffenhet icke genom de resultatet som erhållits lemnat någon uppmuntran, hwarförde wanliga Sådeslag begagnats. Å Ferjorden har i Allmänhet skidts och wårdats samt odlats med mycken sorgfällighet; en följd af den mindre åkerwidd, hwaraf innewanarne hwar för sig äro ägare, och den mot hwad å Landet kan erhållas, lättare tillgång på Öböningsämnen.

Ungsjorden är oblad med Thimothej, Klöfter och wauligt gräsflåg samt i likhet med Ålern, mer eller mindre giwande de är frost eller långwariq torrka ej tillintetgör en wäntad afkastning. Boskapskörseln: Söbertillgången är i allmänhet emot Ålerriddan otillräcklig, hwarfdre, ehuru Ungarne odlas, åtskillige nödgas genom köp fylla bristen. Betesmarken är bergig, ganska stenbunden och nästan oduglig samt af ringa omfång, hwadan årligen för Kreaturen bete måst legas hos närgränsande till ett dyrt pris, och har från uråldrige tider, detta utgjordt ett beswärsämne, hwilket dock under den tid Prono. Lågenheterne Köpingsöu och Byllätten icke woro utafrentenderade i så måtto ådrog sig mildring som att Stadens Innewånare för Kongl. Maj:ts och Pronans räkning hwarje år afbergade sijnämnde Ång emot Betets begagnande å båda Lågenheterne efter Slottern. Kreaturen äro af Strömsholms Gamla Boskapsrace, medelmåttigt stora och af jemngod beskaffenhet. Skog: Staden äger en i Odenswi Socken belägen, emot Norrlyta, Lärfsätter, Roggsta och Tennsta Byar gränsande Skogs-Allmänning om 187 Tunne 17 Rappelands widd, hwilken för omkring 60 år sedan lemnade tillgång på Tall- och Granstog, ehuru ej tjenlig till Timmer, och som nu mera, dels genom det byggster Staden derå låtit anställa samt den åwerkan å den sjiedt, är medtagen, så, att den för närwarande endast erbjuder Berg, Barkar och Mosbelupne Kärr.

Allmän Inrättning för Underwisning: denna bestrides af en Rector och en Collega i Scholan, samt enskildt för nybörjare, i synnerhet bland Arbetsläsken och de Fattigare af en Pedagog, som Staden Lönar. Sjukwård: Staden har nybyggt ett Hus af 2:ne Wåningar, hwaraf den nedra för Fattigas herbergerande och den öfra för Sjukwården, som af Stads-Läkaren ombesörjes, och åtnjuta de Fattiga fria Medicamenter på Stadens bekostnad.

Fattigfördrjning: De Fattiga undsä utbelning årligen så i Spannemål, som Penningar genom Råntorne af Testaments- och Donations-Fonder; hwarförutan de hwarje år, försedde med polletter, erhålla 2:ne gånger i weckan underföd i husen, och jemwål serskildt bidrag och fördrjning af Staden i händelse de af Kropps- och Ålberdoms bräckligheter äro beswårade.

S a l a S t a d s bestånd grundar sig förnämligast på de Næringsfång den har af Jord- och Bergsbruk. Anlagd för det berintill be-

Ildgne Silfwerwerkets skull, har Staden fått sin Jord för att enligt 24 §. af Stadens Privilegier af den 15 April 1624 till Werkets drift och fortgång ståde hålla folk, hästar och annat som dertill behöfwes. Jordbruket war således den näring som skulle sätta Stadens Innerwånare i tillstånd att uppfylla detta wilkor. Efter flere kortare och längre tidsfisten, som Staden, under Namn af Sahla Bergslag arrenderat Silfwerverket af Kongl. Maj:t och Kronan blef det sluteligen 1741 upplåtit till Sahla Bergslag under ewärdeligt Arrende, då Bergsbruksändringen tillkom Jordbruksändringen.

Såsom belågen 3 7/8:dels Måhl ifrån Westerås och 4 3/8:dels Måhl från Enköping, äger Sala Stad så utwägar att nåra sig af handel och för Sala återstår ej annan rörelse i Handeln, än att till de mindre bemedlade och arbetande Clåsen, som sakna tillgångar eller tillfälle att förse sig med Behöfs-Articlar från Stockholm, Westerås eller Enköping, där de till följa af den lättare communication som desse Städer äga medelst Sjötransporter fås till bättre pris utminutera hwad deraf af Stadens Handlande berifrån förskrifwes.

Då de till Sala gränssande Socknar kunna i Allmänhet anses för wälmående och utan behof att på Stadens Torg affätta sin Swerstkotts- Spannemål, hwilken Artikel i anseende dertill att Staden genom sitt Jordbruk sjelf har till det mästa sitt behof af Spannemål fylldt, är i lägre pris där än i öfrige Lånets Städer, Forslar Allmoget sjelf sin Spannemål till förmånligare Affättningsorter uti Jernbergslagen Uwesta och Fahlun; Men för Sahla Stad återstår icke desto mindre en betydlig rörelse i Spannemålshandel, som af Köpmännerne men förmånligast några Wälthusägare drifwes, hwilka dels upköpa af Possessionater i Upland, Spannemål, dels i Commission för Fahlun Bergslag och andre Bruk emottaga här till upplag den Spannemål som för deras räkning dittföres och vidare genom dem fortskaffas med Förbändet till de egentelige Affättnings-Orterne. Torghandeln med denna Wahra är af ofwännämnde orsak högst obetydelig, undantagande på den årliga Wintemarknaden, då Köpare från Bergslags-Orterne ger mera säkerhet för affättningen. Wintertiden då Spannemålsrörelsen är som lifligast meddelar den något mera lif åt Stadens öfrige Handelsnäring, hwilken ock af Marknaden som årligen hålles uti Februarii Månad då får något bättre fart än på de öfrige tiderne af året. Till denna

Denna Marknad komma Köpare och Säljare nästan från alla Orter i Nika. Från Angermanland, Jemtland, Helsingland, Medelpad och Westergöthland införes till Staden de betydligaste quantiteter af alla slags inbemske finare och gröfre Wäfnader, Lin, Wilda Djurskinn, Menshudar, Fogel, Smör, Lax, Skåf och andra Wictualie-Wahror. Denna Handel kan wäl ej egentligen anses hörande till Staden, men den lemnar åt Stadens Handlande en fördel, som de kunna med besparing af Marknads resekostnader dela med frammande Upköpare, i den möhn de äga Capitaler och deri deltaga.

Utsättningen för fringliggande Landsortens Skogsproducter är mera koncentrerad inom Sabla Bergslag, för hwars behof till Silfwerverket ifrån Sabla, Endker, Lövsta och Nora, men förnämligast Möklinta och Pihla Socknar lefweras, utom Timmer och Sägstockar, Bjälkar, Spiror, Mant och Bräder m. m., omkring 8000 stigar Pohl och 2 a 3000 stakrum Bed, Tjära, Näfwer och Spån samt Bark äro desutom Articular, som från en och annan af berörde Socknar affättes i Staden.

Genom Bergslaget för Silfwerverkets drift sattes så wäl genom uppköp af Såd och Skogseffecter som utbetalning af Dagswerks-Löner ett Capital af omkring 100,000 R:dr i rörelsen, deraf Allmogen för hwad den till Bergslaget afyttrar drager en icke obetydlig Penninge-Inkomst, hvars förbrutan Allmogen af de betydliga Spannemåls-Transporterne från Staden till Bergslagsorterne och Fahlun tillskyndas en icke ringa Penningeförstjenst i Förböner, så att ehuru obetydlig Sabla, som Stad, i och för sin Handel och öfrige egentlige Stadsmanna Näringar kan betraktas, sprider dock dermed förenade Silfwerverket omkring sig trefnad och liflighet, som råder sig bland den omkring Sabla närmast boende Allmogens odlingshög, wälmåga och oberoende framsför deras Grannars. I samma möhn som Landsorten häraf rönt desse verkningar, har deraf följt en större samsättning för wiså Handtwerklerier i Staden, i spinnerhet Garfware och Färgare.

Några egentligen Prohibitiva för Sabla Stad gällande Författningar finnas icke. På sätt här ofwan är nämndt, har Sabla Stad fått sin Jord för att till Silfwerverkets drift hålla Folk och Hästar m. m. Denna Jord, som innehafwes under full ägande rätt, är fördelad emellan

160 Bergsmans-Lomter i Staden, hvilka till en del äro åter styckade i mindre ända till $1/4$ och $1/8$ -delar. Grusfjorden, som ock lyder under Staden, fastän till en del spridd i Sabla, Zibla och Kumla Socknar på till och med $1\ 1/2$ mils afstånd från Staden och äges efter Kongl. Frivillegium under Bergsfrälse natur och egenkap, är styckad uti ännu smärre posektioner ända till Kappeländ i särskilde ägares händer och innehafves till en stor del af Bergslagens Arbetare, som derå uppsbrt Bostäder. På Stadens mark hafwa andre Bergslagsarbetare fått sig anwiste tjenlige plattser till Bostäders anläggande och planteringslands uppbrytande, som under namn af tilldelningar af Gruswerätten tilldelas arbetare wid Werket, att så länge de äro i Bergslagens arbete innehafwas, hwarwid ock, när Arbetare, som innehafvt tilldelningsjord, dö, des Enka för sin lifstid fått besitta tilldelningen, som efter hennes dö blifwit gifwen åt någon Arbetare, utan sådan. Fläste Innehafware af den sålunda uti smärre posektioner styckade Bergsmans- och Gruswe-Jorden, hafwa behofwet tvingat, att på sine inskränktta områden begagna alla tillfällen till odling, hwarigenom Ångsaffastningen i synnerhet blifwit ett föremål för odlingsåkten och fördelaktigt werkat på Åkerjordens bättre skötsel. Lätt tillgång till Arbetare för Daglön och Timmlön bland Bergslags-Arbetarne, gör att Ståndspersoner kunna sjelfwe bruka mindre Bergsmansjords och Gruswejordsdelar utan att för hela året belastas med Tjenstefolk. Deras bättre beräkning och omödmie för billiga högsta affomsts winnande af Jordbruket på deras inskränktta rymd, har wisat för andra Fördelen af odlingar på Ångs- och Hagmark, hvilka åter följt exemplet, så att på Gruswe- och Bergsmansjorden sådes wida större antal Folk och Kreatur än motswarande Hemmansjord på Landet omkring Staden; men skyldigheten att hålla Folk och Hästar för Gruswudriften, gör att Stadsjorden icke användes för annat än Säd- och Gräsbearing med undantag af Råhlgårdsjorden som användes till betydliga Potatoes-Planteringar, hwaraf Gruswe-arbetaren i synnerhet har stt förnämligaste födoämne.

De Allmänna Inrättningar för Underwisning, Sjukwård och Fattigförsörjning, som i Staden finnes bestå: uti en Skole der mindre bemedlade Bergsmans och Arbets-Clasens Barn för ringa pris och fattige Barn fritt underwisas uti innanläsning, Christendomskunskap, och Skrifning. Ut i Stadens större Schola underwisa en Rector och Collega Ungdomen uti hwar sin Clas efter Schole-Ordnningen. Det för detta behof af Staden uppbyggde Scholehus är tillika Boställe för Rectoren. En StadsPhysicus

som lönas af Staden och såsom Bergslags-Medicus tillika njuter Lön af Bergslaget, handhafwer Sjukwärden, hwarförutan Bergslaget lönar en Chirurg som skall wårda, af olycksbändelser i Grufwan, Stadade Arbetare, för hvilka Bergslaget har uti Staden inrättadt Sjukhus. Uti Staden finnes en Hålsobrunn, som begagnas af Stadens Innewånare.

Stads-Församlingens Kyrko-Råd handhafwer Fattigförjningen inom Staden och dess område, med undantag af de Fattige som höra till Bergslagets Arbets-Klass och försörjes af Grufw-Rättens på en för sådana Fattige af Kongl. Maj: och Kronan anslagen fond. Uti Stadens Hospital äro uti 2:ne rum intagne sju Fattighjon, som njuta wist i penningar för Weckan och wårdas af en sköterska, som har Wecko-underhåll; Uti en särskild Fattigstuga äro också sju Fattighjon och lika med de i Hospitalet så ett bestämt underhåll i weckan. De öfrige Fattighjonerna, såwensom Medellose Föräldrar med Minderårige Barn få hwarje wecka wist i Penningar, en del endast en gång i Månaden.

Uti Westersås Norra Fögdery finnes ej några egentliga Bergssträckor, icke eller några större Sjöar än Hålsjön och Fläcksjön i Fläckbo Socken, samt de ännu mindre Gussjön, Brenningesjön, Nörnsjön, Wångbosjön och Toftsjön i Fläckbo jemte Mungasjön i Komfartuna och Schwilfsjön i Skultuna Socken. Den betydligaste öppna slåte utgöres af Tillberga, samt en del af Hubbo och Komfartuna Socknar, hwaremot öfre delen af Komfartuna, nästan hela Fläckbo samt en del af Harakers och Skultuna Socknar bestå af Skogsmark. De största Kärr finnas i Skultuna Sockens Allmänning. Fögdariets Jordmohn utgöres i Hubbo och Tillberga Socknar mest af sämre och bättre Lera, samt å några ställen flögsjord. St. Iljans och Skerikes Socknar af lösare och hårdare Lera och svartmjöla. Komfartuna socken, en del god Lerjord, Morrut flögs och gjödsjord, söderut sandblandad. Skultuna sockens norra del af flögs- och lättjord, medlersta delen af lera och nedersta delen af moblandad lera Harakers socken mest af stark och hård lera. Fläckbo socken mest flögs- och wåsjord, på några ställen lera. Fögdariets hufwudnåring är jordbruk, hwarjemte i Fläckbo Socken såsom bindning tillwerkas en betydlig mängd Nådårs mattwäf, såwensom grofwa linnenwäfnader till assalu, hwarförutan, så wäl i denna som de öfrige Socknarne. Förstande nästan utgör den enda biförtjenst på flögstrakterne blåd genom någon Wedsföräljning till Westersås Stad. Till förhöllrande af Fögdariets naturliga beskaffenhet,

hafwa några sådane företag eller anstalter som Formulaires ombörmer
 icke ägt rum; Folkmängden utgjorde i Fögderiet efter 1821 Års Mantals-
 Sångd 7,213, deraf Mantalsfriske 1772 Manbönd och 2113 Qwinnbönd, samt
 Mantalsfriske 1616 Manbönd och 1714 Qwinnbönd; Bildningen är olika, ef-
 ter olika tillgångar på uppfostran och undervisning. I allmänhet bibrin-
 gas den uppväxande Ungdomen, utom Christendomsföreläsningen, förmågan
 att någorlunda läsa och skrifa; äfvensom ganska många af Allmogen håll-
 la sina Söner wid Trivial-Scholan. Sedligheten kan sågas hwarken wa-
 ra i af- eller tilltagande dock har Brännvinsconsumtion öfats med Lux i
 Kläder. Utom de wanliga hushållsöfverne, är i detta Fögderi ingen an-
 nan Konst och Näringsstil att anmärka än den i Fläckebo reban omfö-
 mälte. Wäffkonsten har likwäl de senare åren mycket tilltagit. Sättet
 att lesa och klåda sig, Brännvinsconsumtionen, 1818 och 1819 års mis-
 växter och de senare årens låga Spannmålspriser, med flere orsaker haf-
 wa betydligt undergrävt Allmänna wälmågan; Ehuru gäldbundit, hjälper
 Folket sig ändå tåmmeligen fram och återhämta sig troligen, om Landt-
 mannaproductpriserne stiga i förhållande till de beskattningar, som nödwän-
 digt erfordras. De 2:ne sista årens utomordentligt låga Spannmålspriser
 hafwa satt en mängd Arbetare i tillstånd, att som man säger sätta sig för
 sig sjelfwa, och utom behof af den Arbetsförtjenst, som de förut varit glä-
 de att erhålla, hwarigenom brist på Legoarbetare uppkommit, äfvensom
 swårighet att få Lagstade Tjenstehjon. Priserne hafwa i allmänhet varit
 för ett Karle-Dagswerke 24 β . och för ett Qwinno-Dagswerke 16 β .

Jordens Brukningsätt i Allmänhet är: att Åkerjorden hwar annat
 år sådes och hwar annat hwilar. Några undantag äga wäl rum, der
 ett slags wezelbruk användes ehuru just ej efter hwarken Genesistke eller
 Öreswessmuhlstke methoderne; Halfwa Åkerjorden är sål-des allmänt sådad
 med obetydligt Hwete, måst Råg, samt Korn, Blandsäd och Hafra. Den
 senare likwäl måst på Nyplöjningar af Ång eller andra odlingar och gan-
 ska obetydligt på den öppna Åkerjorden. Nästan all Årisädd sker på Erd-
 bes-Åkern, odling af Lin, Hamp och Humbla högst obetydliga, men af Po-
 tatoes allmän och tillräckelig för Fögderiets behof likasom Sädens-productio-
 nen, hwaraf i wanliga år mycket öfverflott till salu affätes.

Stora Odlingar hafwa ej stedt ehuru många Jordbrukare i mindre
 scala söka årligen förbättra sine Egendomar. Af gjorde försöcker med nypa-
 tidens

Åkers förbättringar i Åkerbruks-metoden hafwa Fågderiets fleste Jordbrukare funnit sig förankade att återgå till de Gamla. De enda Mekaniska Jurdtningar till besparande af arbetskraft, som på många Herregårdar i Fågderiet begagnas, äro Tröstmachiner, dels med watten och dels med dragarekraft. Wollapstifteln: Fodertillgången, ehuru på många ställen äfwen bland Allmogen ölad med åtillliga Ångsforbättringar genom uppbläsning, motsvarar ändå ej den i bruk warande Åkerjordens widd. I allmänhet äro Ångarne tufwige och moslupne. Stallfördring brukas ej. Med åtillliga undantag äro Betesmarkerne å de flesta ställen hjälplige i skog och afstångde hazar. Kreaturen medelmåttige; Hästracerne förbättras årligen genom tillit från Strömsholms Kongl. Stuteri, hwarförutan här i Deten finnas mycket Norriska racer, genom köp och byten med Hållingar och Dahlfolk. Ladugårds aflastning i Små och ost är på långt när ej tillräcklig för Fågderiets behof. Ladugårdsstifteln anses i allmänhet försämrad genom förra årens starka foderbrist, som nödgade Jordbrukare öfwer allt, att betydligt minska sine Ladugårdar. Swår affättning på Ladugårds effecter, Wollapstifteln eller Brånwins-Förbud hafwa ej hindrat des öfverflöden. 1820 och 1821 års rika Spannemåls tillgångar hafwa också sat landtmannen i stånd att åter något öka Ladugårdarne, men hwilka troligen nu torde komma att anseeligt minskas i anseende till swag höwdärf, samt saknad af tillräcklig Wårfsåshalm. Skogarne hafwa i allmänhet tillgång på gårdsel och Wedbrand, men mera sällan på timmer. Under Recognition finnes ingen upplåten. All enskild skog är Storckistad samt på de flesta ställen äfwen Enskistad. Hushållningen dermed tämmeligen öwårdsam och stångselsfått skogsöwande. För skogarnes wård eller återwårf äro weterligen inga anstalter fogade, andra än genom Jägeri, Betjeningen och de för Allmogen förordnade tillsyningsmän. Af bränd torf göres ej behof. Förbättringar i Byggnads- och Stångselsfått ej lände. Litwål finnas på många ställen stenmurar och jordwallar använde. Bergsöwrelsen: Grufwor finnas ej, icke heller Masugnar. Ett Jernbruk, Swand, finnes i Håskers Socken, bestående af 2 Hammar med 4 hårbar och 1722 1/2 Skpp:d. Grufsmide, samt 4 Råd- och 5 Spilhamrar med 120 Skpp:ds Manufactur-smidefabriker, Bruk och öfrige Wåringar, hwilka icke höra till Bergsöwrelsen äro Skultuna Wåkingas-Bruk med nu wid på 333 Skpp:ds årlig tillwering; har betydligt afstigit mot förr genom bristande Manufactur-afstättning. Wid detta Bruk finnes äfwen ett betydligt Tegelslageri anlagdt; wanligen tillwertas der emellan 50 och 75,000 Takpannor samt från och med 10,000 Å och med 100,000 Murtegel om året. Wåringar: Jagt, Fiske, Låda

bränning, såsom yrken, idkas ej. Fläckebo och Haralders Socknar togla något till Sivand Bruk men obetydligt till affalu. Posiska tillverkas ej, men wid påß 1 à 200 Lpd sluttrad Saltpeter årligen i 17 st. Saltpeter-lådor mest i Fläckebo Socken, där ock enligt hvad förut är anmärkt, grofwa Linne- och Nåd-hårsvåfnader till myckenhet tillverkas och uttrykas. Förstämde utgår Allmoans förnämliga penningeinkomst, håldst i de Socknar, det ingen eller fåga Spannemåls affalu åger rum, såsom Fläckebo i synnerhet, några andra vinterstjeder än hushållares enstildte finnas ej. Jule eller Sidsfart.

Handel: Fågderiets affättning på landmannawaror, skogseffecter m. m. är på Wästerås stad. Bårdfarihandel idkas ej. För handelårskretsens uppehållande äro Lördagsmarknader inrättade, och affättning saknas nästan aldrig.

Politisk Författning: Hammar. Verk: Å nyo Skatts kygge, af Dde upptagne eller i Ddesmål förfallne hemman inga. Nybyggen ej eller. Hemmansflytningen ej starkare än förr.

Storffitts och Enskiftedelningars nytta, insedd och erfaren. För lantbets odling åstadkomna Bruks- och Wattenwerks rättighet att uppdamma watten ingen öfverlagad stada.

Hemman, Kägenheter, Bruk, Qvarnar m. m., som tillhöra:

Åro	Kronan, Mantal,	Lårowerk, Mantal,	Fronna Cristteffer, Mantal.
Militia. Poställen	12 1/4	.	.
Civile Poställen	5 1/2	.	.
Ecclesiastik Post.	14 1/2	.	.
Upsala Academie	.	19 1/2	.
Wästerås Hospital	.	.	1 1/2
Wästerås Domka	.	.	1/2

Sum. 32 1/4

19 1/2

2

Stadsbidrag: Kyrko- och Prestegårdsbyggnader hafwa olika förefallit, och således påförds hemmanen olika i olika Socknar.

I Skerike, Haralders och Häbbo har under de sista 5 åren ingen sådan förewarit. I Tillberga deremot en kostsam Tornbyggnad, som från hvar je hemman fordrat 9 karl. och 2 dledagswerken, samt desutom Constant tillstott för andra Kyrko- samt Prestegårdsbyggnader af 3 3/5 R. dr. Wans per hemman om året.

I Komfartuna har hvarje hemman widkändts en kostnad af 2 R. dr. Wans per hemman till ny Fattig- och Socknestusivu byggnad, som, förde-

föt på 5 år, utgör 1 R:dr 28 $\frac{1}{2}$ 9 $\frac{3}{4}$ rsk Banco för året. I Skultuna äro under sista 5 åren å Prestegården anmärkte 200 R:dr Banco, som på året gör 40 R:dr eller 45 $\frac{1}{2}$ per hemman. I St. Miks Sock:n, der ingen Rykobyggnad utgöres, efter som Westerås Domkyrka af egne medel b:förjer underhållandet, har hvarje hemman till reparationer i Präste- och Klokkaregårdarne under de sista 5 åren, vidkändts ungefär 2 R:dr Banco om året, samt 5 R:dr Banco hvarje år såsom tillskott till den nya Begravningsplatsen, således sammanlagdt 7 R:dr Banco. I Fläckebo Sock:n, der ingen Rykobyggnad förefallit, har likväl församlingen af fri willja och efter gammal öfverenskommelse, byggt å Communiester-Bostället för 10 R:dr Banco af hemmanet i Contant och matlagen gemensamt tillsläppt 1,200 dagsverken, samt i Prostgården med 400 dagsverken, samt Contant 6 R:dr Banco per hemman, som på 5 år utgör 32 $\frac{1}{5}$ R:dr af hemmanet och 320 dagsverken eller 3 per matlag årligen. Ringshuebyggnad har under sista 5 åren ej förefallit. Inquarteringen, som hufvudsakligast drabbar de wid allmänna landsväggarne belägne hemman anses nu godtyjord med den betalning, Märkegångs-Laran utfäster. Jagtredskapet underhållas af Jagt-Casem:den 2 $\frac{1}{2}$ på hvarje hemman. Krono-Brefbåring anses mot-svarig Runas-, Krono- och Hålljurskyldigheter, hvarifrån Brefbårens hemman i stället äro befriade. Skallgången är ansedd till 3 dagsverken på hemmanet om året.

Politi: Allmänna anstalter till ordningens och sedlighetens vidmagthållande äro Riksråden, Uppsyningsmännen och Byfogdarne samt Byordningarne och åtskillige af Socknarne beslutne, äfvensom af Konungens Befallningshafwande fastställdte, Socknestämmo-öfverenskommelser, innehållande hufvudsakligast föreskrifter för Fattigvården, ungdomens undervisning, brandvården, tillsyn å oförpafade och ekände personer, samt diisfytningar i församlingarne med mera. Scholor finnas inom Byaderlet ingenstades mera än wid Swanå och Skultuna Bräk, der så kallade Scholmästare af Bräksegarne äro anställdte, någon annan undervisning än i Christendomskunskapen samt skriva och litet räkna meddelas der ej.

Några Undervisningswerk för nyttiga Sidsder finnas icke. För hälsfördanden erforderas ej någon annan anstalt, än den inom församlingarne widtagne om tillgång på de allvarnaste medicamenten, i anseende till Högherets närbelägenhet till Westerås och Capla Städer. I år äro Sundhets-Committeer i Socknarne organiserade. Fattigförsejningen är ställd på god fot och bestådes dels af Socienmagazinerne och Fattigcasörne, dels genom årliga tillskott i matwator, som utdelas. I Komfattuna Socken er-

lägges årligen $\frac{1}{4}$ Tunna spannemål hälfven Kåg och Korn af hvar helt hemman, till Fattigförbrjningen, hvilken såd sijnmanlagd med de 8 Tunnor, som utgåra Fattig-Magazinets afkastning, upgår till 24 Tunnor. Dermed underhållas 6 hjon i Fattighuset, och det öfriga utdelas åt de mest nödlidande till Jul och Midssommar, då åfwen omkring 50 R:dr Banco i Contant årligen utmånas. I Haralders socken utgör årliga sammanskottet från hemman och socknemagazinet såkert 20 Tunnor till utdelning. Till Julhelgen göres ett betydande sammanskott af matvaror och saltfisk. Till omkring 50 fattiga utdelas der emellan 160 och 190 R:dr Banco årligen.

I Skåckebo Socken sammanskjutes en kappesäd eller mjöl årligen af hvarje Dresland, samt matvaror efter hvars och ens behag. I Skultuna Socken likaså i kappesäd på Dreslandet utgibrande 16 Tunnor 7 kappar samt till årlig utdelning 42. R:dr Banco Räknta af till Fattigfonden gjorde Donationer, hufvudsakligast af Adlerwaldska Testamentet. I Skerikes Socken erhålles medel till de fattigas förbrjande dels af Intressen ur Fattig-Cassan dels genom sammanskott af 4 mark. rågmjöl $\frac{1}{2}$ qvarter grön och $\frac{1}{2}$ qvarter årtor af Dreslandet m. m. 4. å 5. fattiga berbereras och underhållas i fattigstugan. I St. Jlians Socken sammanskjutes årligen 1 L:pd rågmjöl, $\frac{1}{2}$ L:pd kornmjöl i kappe årtor och 1 stop grön af hvarje helt hemman, som i 2:ne Terminer höst och våhr utdelas jemte 16 s. å 24 s Banco Contant tillskott till hvarje underhålls-tagare, af Fattig-Cassan. I Hubbo Socken 4. kappar ren såd af Hemmanet, hvilken jemte 1 R:dr årligt tillskott af Fattig-Cassan till hvarje underhålls-tagare utdelas till 16 Fattighjon. I Tillberga Socken sammanskjutes af hemmanen wid pås 14 $\frac{1}{2}$ Tunnor såd årligen, som till 12 fattighjon utdelas, jemte 24 s. åt hvarje till Jul, Påsk och Michaelitiden, hvarsdrutan de af Druswiske-Fattigstiftelsen till Midssommar undså hvardera 16 s. Banco om året. Alla dessa 12 personer bo i Fattigstugan. 3:ne Fattiga Fader och Moderlösa Barn underhållas desutom af Tillberga Socken genom årligt tillskott i Contant, som kan beräknas till 1 R:dr på hvarje hemman om året, för hvarje barn.

Öf stgiffware Ordningar: Innom Fögderiet finnes 3:ne Öf stgiffverier Hållsta och Wibö i $\frac{3}{4}$ mil från Westerås, samt Hemmingebo 3 $\frac{1}{2}$ mil från dito på Stora-Bergslagsvägen, åfvensom Eleby i $\frac{1}{2}$ mil från Westerås på den så kallade Kännås-vägen. Vid det första äro 5. 6. 7. å 8. Hästar om dygnet indelade till Hållstiuts och 22. hästar till Reserwe. Vid Hemmingebo 3. å 4. hållhästar på dygnet och 10 hästar till Reserwe. Vid Eleby finnes inret Håll, endast några reserwe-hästar.

West.

Westerås Södra Fögd sträcker sig i Öster och Wester å båda sidor om Westerås Stad och har inga större Borssträcker endast en Sandås beryktad från forntiden, Babelundsås kallad, som föder nästan hela Stende-Härad med vägfyllning; Inga större wattudrag finnas, utan endast mindre Väddar, som bendannas efter de ågor hwarigenom de löpa. Fögdriet är flackt och har fåna Skog. Lillhärad-Socken är den enda som till affälu kan affäta Skogs effecter; dockä har under miswäxt åren, denna utwäg warit en tillflykt för denna Socken, likwäl har Skogarne derstädes under 1817, 18 och 19 årens miswäxter blifwit så uilitade att de en längre tid behöwa sparas för att kunna tillwäga. Betydelige Låar samt måsar finnes ej och jordmän är i allmänhet starka lera utom i Babelunda-Socken der den består af Swartmjylla blandad med sand; Inga större odlingar äro i senare tider werklådte utom plöjningar å Ång- och Haymark, som efter behofwit blifwit åter igenlagde. En enda mindre Jusid finnes nem- Ångsjön i Treila Socken som tockes genom uttorkning årligen föreminstas hwarigenom tillgrändande hemmans höstillgångar blås; Tillfälle till odlingar, genom lårs och måsars samt sjöars uttappning saknas i Fögdriet.

Innewånare: Deras antal wågorde enligt 1821 års Mantals- Rängd 6720; däraf Mantån 3125 och Qwinkån 3595; hwaraf åter wora Mantalsfrie af Mantån 1467. och Qwinkån 1520. — Folket; af dess bildning från Ungdomen såsom mindre odlar kan ej wäntas mera sticklighet än det har och är med förlighet i samma förhållande som föregående Fögdert. Konst och Nättingskitt synes ej äga rum då hufwudwäring är jordbrukets understöd af förskandte och skutsningar; brist på arbetare har ej ortena ehuru på sednare tider många widtagit den utwäg att på wisa år inköpa platser på hemmansågor och där bygga och bo, samt wara oberoende af ågarens behof om arbetsbiträde; wiset på Mans dagswerke har warit 26 1/3:delar s. a 24 s. samt på Qwins dito 10 2/3 a 12 s. Manes; och den allmänt rådande wålmågan har efter miswäxt-åren betydeligen aftagit.

Nättingar: Jordbruket; Jölas och drifwes på enahanda sätt som uti Westerås-Norra Fögdert. Potatoes-planteringen har i orten mycket tilltagit; deremot äfwas ringa Lin — Hampa — och Humle-odlingen, äfwen

som lika litet Trädgårds wäxt-production härledande sig mer af wanor och bruk och dertill tjänlig jordmohn och utrymme; Högderiet som gränisar till Städer och hvars Innebyggare hafwa tillfälle till förtjenst på mångfaldiga sätt genom skjutningar och förslanden innom och utom Städerna, saknar merendels den ifriga, husliga och aflågena boende Bergs- och Landman- nens egna Industri. Eädesproductionen innom högderiet motsvarar be- hofwet; Utom de årliga utskolder, hemmannen skola utgöra år wäl ingen som icke om ej miswärt inträffar, och om jorden förswarligen brukas och skötes kan till affalu, för sine nödwändigaste behof aflåta Spannemål, då i beräkning och förekommer att de fleste hemmansbrukare, genom Forors sk- rande på Bergslagen, hwartill snart sagt alla Årstider lemna tillfälle, men som här endast Wintermånaderne begagnas, kan utwäga sig till Krono och årliga Penningarnes gäldande och har i sednare åren industrien, påkallad af bristande affättning af spannemål i närmaste Städer, sligit derhån att Allmogen directe i Bergslagen afsälja densamma, hwarmed winnes en högre betalning, och utwäg att för hemwägen få återforor som bibringa dem ersätt- ning för deras möda och utwäg till Contanta behofwer.

Några Mechaniska Inrättningar till lättnad för Jordens bruk, äro i detta Högderi ej eller införde utom Trädwerk, hwilka i anseende till deras dyrhet endast på herregårdar finnas.

W o s t a p s s j ö t s e l: Högertillgången i allmänhet motsvarar ej den i bruk warande åkerwidden; Utom de Hemman och Lågheter, som med sine ågor stå in i Wälaren och hwilka kunna åga om ej öfwerflöd åtmin- stone tillräcklig tillgång på höfoder, sakna alla andra innom Högderiet för sina Ladugårdar erforderlige stillningsbehofwer af hö; följdén häraf är den, att Ladugårdarne i allmänhet äro mindre än de borde vara för att motswa- ra behofwet af Gödningssåmnen, hwarförutan Wostaps-racen är swag; hem- mannens inifränkta beskaffenhet, nekär innehafwarena att tillåta sina Ungar, hwarförutan i allmänhet brist på bete förefinnes; Om ej orten kan sågas behöfwa från andre ställen inköpa Kreatur, så kunna de åtminstone ej till affalu afyttra sådane, så framt behofwet och nöden det ej påkallar. Ett Chefferi af Spanska Får finnes på Johannisbergs Kungsgård hvars An- damål wäl är att förädla Får-afwelen, men ej af Allmogen begagnas, af det skäl att ju bättre Får-race desto bättre födosåmnen och stöfsel fordras, och som i förra afsendet saknad hö-tillgång nekär.

Med stallhöfveln är samma förhållande som med Ladugårdarnes förkofvan, bristande hötillgångar och betesmarker neka Innebyggarna att i denna del utvidga sig. Strömsbolms Kongl. Stuteri gifwer dock tillfälle att Häst racen blifwer god och ej urartas.

S k o g a r : större, sådana finnas ej eller i detta Fögderi utom i Lill-Härad Socken, som omskrifvadt är; Några hemman finnas väl försedde med mindre Parkar, knappast till årligt stängselbehof, än mindre till affalu; Till Allmänna Broars Nybyggande m. m. såwensom till Gårdsfång lemnar dock 2:ne Härad-Allmänningar bidrag fast i senare follet med uppmärksamhet å deras bestånd ej tillfyllest årligen hwad kan betrafwas, och är Stängselsättet i likhet med hwad i Norra Fögderiet begagnas endast af Gårdsel, sållan af Sten. Bränntorp finnes ej eller här.

B e r g s b e d r e l s e n : är i detta Fögderi ingen. Fabriker, Bruk och Råringar utom Tegelbruk äro inga dylika inrättningar.

W i n å r i n g a r : Finnas inga endast förtjenst med forslande; Och Fiske öfwas ringa.

H a n d e l : Fögderiets belägenhet inwid en större Handels-Stad, gör att det i denna Näringsgren ej kan göra något instieg, det enda som afyttras är Evannemål, som efter hwad omskrifvadt är affåtes måst i Bergslagen. Det öfriga som från Ladugården säljes afyttras måst här i Staden.

P o l i t i s k F ö r f a t t n i n g .

S a m m a r w e r k : Innom detta Fögderi finnas inga Nyssattlagde af öde upplagne eller i ödesmål förfallne Hemman ej eller Nybyggen i senare åren tillkomne; Och ehuru gagnelige Storfiskien äro, finnas så Hemman der till lagde.

Som Fögderiet ej af någon enda Ström är genomflurit, finnes ej eller några betydliga Wattenwerk, endast 2:ne Husbehofs-Quarnar äro i mindre Väcker anlagde, nyttjas endast Wår och Höst och äro af så ringa beskaffenhet att de knappast förtjena nämnas, hwaraf följer att Fögderiet af Uppdämningar ej lider mehn. Allmänna Lärowerk eller fromma Stiftelser finnas innom Fögderiet ej. Fattigförörjningen utgår wanligen af Sock-

harnes Magasiner, jemte mindre tillskott af Svannemål från hvarje hemman, äfvensom matwahrer och Brändse, och kan beläpa på hvarje hemman ungefärligen till 2 R:dr 40 f. Skjutsnings-Besväret och Wägskåningen utgöres så i detta, som öfrige Fögderier utan serdeles betungande.

P o l i t i: Ordning och Sedlighet bewakas af Prästerkapet; som understödes af närmast boende R:ono Bysiening; I hvarje Socken finnas de som underwisa Barn uti Läsa och Christendomen; Och som Fögderiet är belågit saknas ej tillfälle för uddigt biträde. Innom Fögderiet finnes en enda Gästgäwägård, som mindre begagnas nemligen Wendle i Dingluna, ledande till södra orterne. Innewånarne äro förlagde till Westerås Gästgäwägård med sin hällskjuts.

Några egenteliga Bergssträckor finnas wäl ej innom Strömsholms Fögderi men wäl flere mindre Sjöar och ett Wattudrag, Kobläckes-Sjö, hwarmed nästan alla Bruk, Qwarnar och Sägar innom Fögderiet drifwas.

Flere öpne större och mindre Slätter existera, äfwen Skogar och Skär, egenteligen innom Ramnås och Sura, Norra delen af Munktorp något här af i Bergs, och Svedewi Socknar och innom Kobläckes Socken en stor Wäse kallad Bredmäßen af circa 800 Tunnelands Widd, med affall för uddikning, hvars följd troligen skulle antingen blifwa gräs eller stogs-wäxt, och leda till klimatets förmildring i kringliggande tract.

Under Strömsholms Canal-Byggnad blef en Insiö uttappad, tillhörlig Wirebo och Seglingsbergs Brukshemman, hwarefter årligen fästs betydligt hö. Närande Jordmohnen innom Fögderiet är hård och stark Lera. Och sednare tiders mindre betydeliga odlingar bestå måst i fast Ångs och Hagmarks upplöjning och igenläggning.

Innewånarne: 1821 års Mantals-Längd upptager 10152 Personer, deraf 5376 Mantals-skifne och Mantalsfrie 4776. Från och med 1817. t. o. m. 1821 är Folknummern minskad med 205 personer hwartil orsaken är här lika swår att utreda, då skillnaden är så obetydelig, dock torde den böra finnas i 1818 och 1819 årens miswäxt.

Folket;

F o l k e t: Dess bildning och sedlighet enahanda med hvad om sbrer gående Högderier förmodt är. — Konst. och Näringsflit äga icke detta Högderiets Innevånare utan bero nära helt och hållit af Åkerbruket; och wäl måga eller obestånd deribera sig från grödnernes förmanlighet samt Sädens priserne, hwadan verkligt wälstånd, efter twänne nyhöfstrutne miswårts-år och derpå hastigt fall af Sädenspriserne, icke är till förwänta, serdeles tom Högderiets skattiläggning efter Upplands methoden, således till hög Spannes måls. Kända, gör Jordbrukarens bestånd så nära beroende af årswårtens beskaffenhet. Tillgången på arbetare är medelmåttig, lättare i miswårts-år än goda år och daglönerne under andeliden omkring 21 1/3 a 24 β . Wanso samt hälften deremot för Qwins-dagswerten.

M å r i n g a r.

J o r d b r u k: Åkern beskåas hwart annat år och hwilar således det ena, wanligen sås 3/4-delar Höst-såde, bestående i Kåg och obetydligt Hwete samt 1/4-del Korn, äfwen litet Blandsåd i stället för Korn, om jorden anses lätt, för swag eller mager att bära Korn. Odlingen af Potatoes är äfwen här i tilltagande, men icke Trädgårdswårter; Lin, Hamp och Humle såsom icke tjenlige till Jordbynens drifwes ej. Sädensproductionen förhållande till Högderiets behof blifwer swår att bestämma; men att i både goda och medelmåttiga år Öfwerproduction åtminstone af Hafra på odlingar, är att påräkna tager jag för afgjordt och anser den per medium af bättre och sämre Hemman till 8 Tunnor af Mantalet, i senare åren förskad genom de förra årens höga Sädenspriser och goda affättning. Men nu sedan Säden nedfallit, är anledning förmoda sådesproductionens förminskning, odlingars inställande. Några förbättrade Åkerbrüks-redskap äro mig westerligen icke påfunne ej eller annan mekanisk inrättning till dagswerts besparing än tröstwerk, af hwilka inga andra här wunnit bifall, än de så, som drifwas med watten.

W o s t a p s s t ö t s e l n: Gøbertillgången svarar på intet sätt emot Åkerwidden, och i anseende till inskränkte Hag och Utmarkerne måste Ångarne strängt betas som än mera minskar de senares bördighet. Nyupptagor äga ej rum innom de allmänneligen knappa och inskränka Hemmans-områden, utan endast på Ångs och Wetesmarkers Hafre-plogar, och när dessa blifwit utbrukade, igenläggas de wanligen utan gödning samt gifwa deref-

er ingen affästning. Med så beskaffad Ång och bete kan ej stallförbring påräknas icke eller större och värtligare Kreatursracer, ej eller Ladugårds affästningens tillräcklighet för widsträckt affälu, och med sådant hinder af får inkränkt område är Boskapsförhöjelsens utvidgande och förbättring icke möjlig.

Stogar: De nedra sju Socknarne i Fögderiet sakna till största delen Skogstillgångar, och måste därför tillita Allmänningarne, hvilka icke eller medgifwa tilldelning af fulla behofvet. Enskilda Stogarne, till det nästa jemlade wid störskiften hafwa under migväxt-åren blifwit strängt tillitade och finnes nu derpå föga behållning åtminstone af mogen skog. Bränn-torf finnes här icke, och förbättringar i Byggnads- samt Stångfelsätten äro ej påfunne.

Bergsbrörelsen: Grafwor eller Masugnar gifwas ej innom Fögderiet men wäl åtskillige Jernbruk och en Manufactur-Fabrik för Stål och Bandjerns tillverkning, hvilken senare i anseende till Manufacturerade effecters tröja och ojemna affättning, föga drifwes; hwäremot Stångjerns-bruken så widt tillgång på erforderlige rudimaterier det ej hindrar hafwa sin oafbrutna gång. Det som här i orten måst tyckes hota Bergsbrörelsen är Kuhlbrist.

Fabriker, Bruk och öfrige Naringar: häraf inga innom Fögderiet utom några mindre Tegelbruk med trög affättning.

Wändringar: I bland de under denna Titul benämnde, förekomma endast såsom anmärkningsvärde Kuhlning till Bruken som måst verkställas af Kamnäs och Sura, äfwen något af Bergs och norra delen af Munktorps Socknar; Saltpetter-tillwärfningen till största delen utöfwad af Possessionater och förmodnare eller sådane Bänder som innehafwa större Hemmantal; Företjenst med förslande, hvilken dock betydligt afstagit efter Strömsholms Canals tillkomst. En för sine idkare mindre lönande Sjöfart gagnas någon tid af sommaren på berörde Canal.

Handel: Fögderiets Innebyggare affätta det mesta af sin Skid i närmaste Bergslager och någon del i Städerna innom Länet, där och Skogs-effecter såsom Timmer, Bräder och Plank etc. förkylltras och saknas icke här i Orten tillfälle till både Sjö- och Landt-transporter ej eller Städter och Marknadsplatser.

Politisk Författning: Nysskatligde eller i Sdesmål komne hemman finnes här icke ej eller Nybyggen tillkomne i senare åren. Hemmansflyfningar och återfammanslagning tima som oftast, men flyfningar under halft af de inskränkte fogslöse Slåtubolandshemmanen bära sig skiljas och till Åboarnes obestånd bidraga vidare de fördelar och undantag som lemnas Föräldrar och säljare. Storfistade äro fleste Brar här i orten, så ensfistade, och werkan af storfiften skall nödvändigt vara wålgörande så som sammansförande ågorymden till lättnad för stöfeln och derjemte försäkrande om framgent bibehållande af de storfistade ågorne.

Brut och Wattenwerk åstadkomma icke här i orten några uppbyggningar till tredje mans försång, utan antingen äro Werken liggande innom höga Åbriklar eller och tillhöra Dammarne ofwanliggande ågor, Wattenwerkens Innehafware.

Statsbidrag lika med Norra Fögderiet.

Politik: Ordningens och sedlighetens widmagthållande beror af Prästerkapet och Kronoberjeningen. Skolor på det Allmännas bekostnad finnes en i Munktorp en wid Strömsholm. I de öfrige Socknarne finnas smärre undervisningsanstalter, men inga för nyttiga böder, ej eller några för hälsovård. Fattigförbrjningar äro i alla Socknar nu mera ej så lämbare, eller hårdt anlitade, som under de nyssförflutne miswäxt-åren.

Gästgiverierne: Ordningen härwid iaktages med noggrannhet så i detta som öfrige Fögderier och Städer, så att resandes billiga kraf blifwa uppfylde.

Utifångsörs Fögderi finnes en enda Bergssträckning Malms kallad, genem R. Carls Socken och Sjöen Malarens Wästra strand samt Köpings Malma och Odenswi Socknar, till Bergslags-Fögderiet; Östra sidan af Fögderiet gränсар till Malaren och i Söder stöter en del af Arboga och Zetterbo Socknar till Hjelmarens; Småsjöar finnas endast i Sjedwi Socken 87 st.; i Odenswi, Bro och Arboga Socknar några få, men i alla de öfrige Socknar ingen; Strömmar finnas 3:ne nemligen Arboga-Ån, Hedströmmen och Köpings-ån, med de 2:ne första drifwes Fögderiets alla Fernbruk och fleste Qwarnar. Arboga Graf, eller Hjelmare Canal och Sluſswerk finnes och här. Fullt 3:4:dedelar af Fögderiets

Hemmantal ligger flackt eller på slättlandet med fåga eller ingen Skog och den öfriga delen gränsande mot Södermanland och Bergslags-Fögderiet här i Länet, är wäl skogbewärdt. På slättbygden är stark Lera och i Skogs-tracterne Skogemylla eller annan lättjord, råvande jordmohnerne. Rått finnas inga, utom på Allmänningarne, warande större delen af de der besintelige, odelbare, äfwen som sjelfwa Allmänningarne, hwilka äro mycket utbyggne. Genom Westlands Sjöns sänkning för några år sedan hafwa många Tunneland Jord blifwit fruktbare. Detta ortens låge werkar ett sundt klimat och bestämmer Jordbruket till den första och Bergshandteringen till den andra af hufvudnäringarne.

Innewånarne: Folkmängden utgjorde år 1821, 12971 deraf Mantalskrifne Män 3198, Qwinnor 3989. Mantalsfrie Mankön 2870, Qwinkön 2914. Sedan år 1816 har Folkmängden ökat, med omkring 400 Personer. Folkets upplysning och sedlighet är enahanda med hwad i föregående berättelser är anmärkt. Konst och flöjd saknas alldeles, men den för hufvudnäringarne erforderliga werksamhet är deremot öfwer allt synbar; Folket kan wäl ej sägas här mer än annorstädes oeconomiskt wälståndende, men en jemn bergning finnes, så att af Jordbrukare classen inga andra äro på obestånd än sådana som genom öfwerdrifne Rdp eller Arrenden, för långt sträckt Hemmans-flyfningar, eller lättja och Fylleri dertill sjelfwe warit måst wällande. Tillgången på arbetare är på slättbygden något knapp och priset på ett Mandagswerke om Sommaren har hållit sig omkring 24 s Banco.

N ä r i n g a r.

Jordbruk: Af Odal-Åkern är den ena hälften i såde under det den andra hwilar; omkring 3/4:dedelar deraf besås om hösten med Råg och ringa Hwete samt det öfriga om wahren med Korn och något Bland-såd. Potatoes Produceras nu mera än tillräckeligt för ortens behof, utom i misshwår-år. Productionen af Erdbgärds-wårter är ringa, af Lin till halfwa behofwet, men af Hampa och Humla högst otillräckelig. Sådesproductionen lemnar nu, äfwen wid medelmåttig åring, öfwerflott, hwartill Åkerjordens utwidgning och annat öfadt bemöjande, under perioden af de höga Sådespriserne, varit wällande orsaker: men komma de nu besintlige

låga

läga Sadespriser att länge fortsara och affättnings-tillfällen icke bliwa blada förändras sannolikt nämnde förmonliga förhållande. Några stora Odlingar hafwa icke sedt, ej eller någon förbättring i Åkerbruks methoden eller redskapen. dertill. Någre Tröskmaskiner äro likväl inrättade.

B o s t a p s t ö t s e l n: Fodertillgången är i Skogstracterne fullt tillräcklig för Åkerrymden och verkar en talrikare och frodigare Boskaps-afveln på slättlandet, samt gör åkern, som eljest på de förre är både mindre rymlig och af swagare Natur än på det senare, så bördig, att ofta egna behofvet af Spannemål deraf erhålles; På slättbygden är förhållandet deremot helt annorlunda; Ångrymden är där för ringa emot Åkerns, och hela Jordrymden emot Hemmantalet äfwenledes, som, till exempel, Björkå och Socken utwisar, hwarest på en half mils quadrat areal, finnes nära 78 hela Hemman; Ången består till det mesta af hårdwall och har under misväxt år på Säd, till stor del blifwit upplidjd och med Hufva besädd, för att gifwa Jordbrukaren medel att, för tillållet framföda sin Ladugård och betala sina utskylder; men som gödning saknats wid igenläggningen hafwa följderne blifwit så menliga, att, under förlidet och innerwarande år, på mångfalliga ställen ej erhållits mera än 2:ne sommarläs Hö på ett bresland jord; Ut afhjelpa detta beklageliga förhållande, som förklarar ringheten af de i Tabellen uppförde Kreatur, torde blott ett medel finnas nemligen enskiften, hwilka här i orten, serdeles i de större Byarne, hitills alltför litet blifwit påtänkte, hwartill åter Skogsbristen torde warit wållande; Betesmarkerne äro jemväl både instränkte och torra; Stallutfodring och förbyttring af Ladugårds-producter är således icke möjlig; Boskapsen är likväl af medelmåttig storlek. Beträffande hästar så äro de från Helsingland Norrige och Dalarne anskaffade Racerne för Jordbruket måst pålitliga och waraktige.

S k o g a r: Uti Svedwi och Sätterbo samt större och mindre delar af Torpa, R. Carls, Urboga, Medåker, Himmeta, Bro och Odenswi Socknar utgörande Fögderiets yttersta gränser eller så kallade Skogstracter, samt icke motsvarande stort mera än en sjerdedel af Fögderiets hela Hemmantal, finnes ännu skog icke allenast för dessa tracters egna, utan och för alla Jernbrukens behof, samt desutom något till försäljning åt slättbyggen och Ståderne; Under de swaga sådesåren blefwo dessa skogar nog hårdt tillitade, men eljest har någon allmän misshushållning dermed icke förmärkt, icke eller någon anstalt till befordran af återväxt; Fögderiets öfrige större och inre del, Slättbyggen äger deremot antingen alldeles ingen eller högst otillräckelig skog, utan måste hämta skogsfång dels från ofwännämnde Socknar samt Södermanland och Nerike, dels och ifrån Härabets Allmänningar. De enskilda skogarne äro wäl till en del storstiftade, men åtskillige, serdeles

af dem som tillhöra Bylag, ännu samhällige; Recognitionsskogar finnas här inga; Om Brännstof finnes i orten, eller ej, är ännu ej utbrnt. Byggnads- och stängelskatten motsvara sin bestämmeelse ehuru till begge delarne skogen anlitas; Den gamla farliga ofreden att bygga Man- och Ladugårds-husen dått inwid hvarandra har wid senare årens Nybyggnader börjat afläggas.

Bergsbrödsen: Grufwor, Malmbrytningar eller Masugnar, finnes här inga; Stångjerns-Bruken och Manufactur-Verken äro serstildt upptagne i Tabellen; Conjunctionen för dem har i de sistförflutne åren varit gynnande och det beror på affättningen om samma förhållande kommer att fortsara.

Fabriker, Bruk och öfrige Märningar: Utom Bergsbrödsen, finnas inga andra än 4 st. mindre Tegelbruk, hwilkas affättning under de senare åren varit trög.

Winaringar: Köhning verkställes i skogstrac'erne till Brukens och något till Städernes behof; Forslande, utöfwad af några Socknar med Spannemål och Saltwahrer m. m. till Bergslagerne och Bruks-Effecter berifrån; Jernwål forslas wahrer för handelen, såsom Flåst, Norriges Sill, Hummer, Östron m. m. stundom ända till Stockholm; Dessa Winningar i förning med Håll- och Reserve-skjutsen återföra till Jordbrukaren en del af de penningar som utgå i utskylder; Salpeter tillverkas ännu till icke mycket större belopp än halftwa Gården deraf, men framdeles torde öfwerflott till export uppkomma. Fiske idkas i Mälaren, en wik af Hjelmaren, Arboga-Än och Westlandsa Sjön så wida att någon affättning kan ske till Städerna.

Linne- och Newåfnader verkställes af Allmogen och öfrige Arbetsklager närmast egna behofwet.

Handel: I egentelig bemärkelse drifwes här ingen sådan; men orten afsyttrar sine producter och inköper sina behof hwilket utgår hela Commercen. Bruks-Effecterne gå genom Arboga och Köpings Städer, således till Stockholm och Spannemålen yttras i det mesta till Bergslagerne; något mera, utom Köhl till Bruken samt litet Wed och Fisk till Städerna, har orten ej att afsyttra, den inköper deremot Saltwahrer, Torrfisk, Humble, Äin, Hampy, Tobak, Specerier m. m.; Marknadsplattser finnas inga utom i ofwännämnde Städer, hwilka i mercantilt hänseende och äro tillräcklige-Communicationerne till Lands och Sjös äro förträfflige.

Politisk Författning, Kammar-werk. Hemman, Lågenheter eller Nybyggen hafwa under de senare åren, hvarken blifwit upptagne eller å nyo Skattlagde; Icke eller hafwa några sådane råkat i Besmål. Hemmanskyfningar tål denna ort icke stort flera än dem som se

dan stedt: I Torpa Socken äro de reban till Folkets manmagt sträckt för långt. Storstiftes och ännu mera Enstiftes-delningar, hafwa, det de ägt rum, wisat mycken nytta. Wattuuppdämningar till skada för odlingar äga här ej rum.

Statsbidrag: Denna ort kan ej sägas hafwa några större locala Besvär än andre i Länets, men under Krig, särdeles åt westra gränserne, hafwa skjutsningar och Inkwarteringar varit mera tryckande i anseende dertill att Norra och Södra Landsvägarne kring Mälaren samt en annan åt Bergslagen till en del gå härigenom. Clerici-Statens underhåll och Fattigsförbrjningen utgöres efter Conventioner, Författningar och öfwerenskommelser; Skjuts af alla slag till 16 2/3 af hwarje skjutskyldigt Hemman och Wäghållningen per medium till 20 R:dr af hwarje Hemman i Fögdriet. Bland diverse Önera hafwa Kyrko- och Prästgårdsbyggnader jemte stallgång kostat hwarje Hemman, som deri bordt deltaga omkring 3 1/2 R:dr.

Politi: Ordning och Sedlighet tillhör här någorlunda Folkets lönne, hwilket dock stundom måste tillrättwäras af Prästerkapet, Domstolar och Krono-besjeningen; 2:ne Scolor på enskild bekostnad finnas men intet Lärwerk för slöjder. Hållwården, Fatigsförbrjningen och Gästgiffware-skjutsen äro motsvarande sine ändamål.

Ut i Bergslags-Fögdriet finnes Sandmylla och Lättjord till det nästa inom Skinnskattebergs Härad och Norbergs Socken, men Leran är ofelbart i allmänhet den råbände, i synnerhet omkring Sjdarne och Wattudragen. Marken är ojemn. Den består af åtskillige tractier af Kullar, stenkunden Skogsjord och sammanhängande Bergshöjder. Skogarne som intaga den största widden äro späckade af större och mindre Kärr, Måsar och Berg. I Skinnskattebergs och Norbergs Härad, utgöres Bergsbruk och Grufubrytning den egentliga hufvudnäringen, i Wangebro Härad Jordbruket, Koblning och Forslande; Sänkning af Sjö eller uttorkning af betydliga Måsar är icke bekant.

Innewånarne: Folkmångden har sedan början af år 1817 blifwit betydelsen skad. Vid 1821 års slut woro Mantalskrifne Män 3819, Qwinnor 4015. Mantalsfrie Män 2730, Qwinnor 3078 eller tillsammans 13,642 personer. I Bergslags Socknarne, är, (då någres böjelse för Brännwin undantages) wid Folkets sedlighet just icke något att anmärka; Deremot är hos Allmogen innom Wangebro Härad, mer än anno-slådes, misbruk af drycker; Bergsmannen och den Jordbrukande Allmogen skäter i allmänhet sina nåringar med drift och flit; hwarjöre de bärga sig wäl ochuru icke förmögne. På arbetare är ingen brist. Dagswerksprisen

hafwa wänligen varit 36 a 40 f. NÖS under sommaren och 24 a 28 f. samma mynt om Wint:en.

N ä r i n g a r : Jordens Brufningsfätt är omfom Tråde och wägelbruf. Öppna Åkerjorden, som består af ungefärligen 2820 Tunneland består till hälften årligen, med circa 2:3:delar Råg samt 1:3:delar Korn, Blandfäd och något Årter. Potatoes odlingen är i tilltagande. Lin, Hampa och Humla brukas åfwen; dock icke till affättning. Sädeshproductionen är, åfwen i goda år ingalunda tillräckelig till Innewånarnes behof. Skogsarbete, Tackernet och Grufworne äro de näringsgrenar, som här egentligen föda Folket. Odlingar äro wiserligen gjorde, i synnerhet af Kartmansbo, Ferna, Beckhammas, Skinstattebergs och Forß Brufsågare som ehuru betydelige likwäl icke äro uppmätta. Allmoagen bjuder åfwen i sin möhn till att följa exempel. I allmänhet äro Åkerbrufsmethoderne på samma fot som förr.

B o s s a p s s t ä t s e l : Utom något Råghalm som i synnerhet af Bergslagsboerne köpas, är fodret tillräckeligt för Kreaturen och nära swarande mot den i bruf warande Åkerwidden. Ångarnes bördighet ökas genom wägelbruket som i orten, å dem mycket begagnas. Wetesmarken är i allmänhet swag, hwaraf alltid varit en följd att inga anstalter för Kreaturseracernes förädling kunnat wärdtagas. Här finnes ej annan Boskap än de man wänligen kallar Bondkor, som äro bättre och sämre. Ladugårdsafkastningen är tillräckelig för ortens behof. Skogarne äro wäl något medtagne men ännu i hjälpeigt tillstånd. Storskitesdelningar har i senare åren dem ågått, hwilket säkert skall bidra till besparing och bestånd i framtiden. Under Recognition äro upplätne Ferna och Riddarhytte Bruf, tracter å Skinstattebergs, Kamshytte och Wisse Allmänningar, hwarmed ingen noggrann hushållning kan påräknas, innan de blifwa delade, hwarförinnan Allmänningsboerne icke hafwa någon gräns för deras fällningar till Kollning. På tillgång af Bränntorf göres icke behof. Förbättring i Byggnad och stängsel begynner wisa sig; dock ej ännu så, att någonting derom för närwarande kan ansökas.

B e r g s r ö r e l s e n har nu i flere år fortgått med drift och förmoehn; men mehnföret under sistliden Winter hämmade denna rörelse för sistförliden Sommar i anseende till swårigheten att framställa Kohl och Malin. Jernmalmsgrufworne innom Norbergs Socken 24 st. till antalet, äga till födre delen rikhaltig Malin, hwaraf icke allenast de innom BergslagsFödöberiet belägne, utan ock andra orters Masugnar fördes. Wäsingsbruket Bjursförß drifwes icke för närwarande i anseende till saknad affättning; och af samma orsak är Carlbergs och Rosendahls Wlyharts tillwerkningar

Ibelagde. Riddfärgs och Smasweltas brytes å Kärbo ågor i Skinsfalls bergs Socken ehuru icke af betydning och för närvarande mindre lönande. Tegelbruk för mursten finnes wid ett och annat Stångsjernsverk, allenast till eget behof.

Winåringar: Utom Salpeter-Ladors anläggning, En Berliners blå-Fabrik, som med någon ehuru icke betydlig minsk drifwäses; Canalsfarten innom Westanförh Socken emellan Norrberke och St. binsholm, förmånlig för fraktande af Bergslagernes effekter samt Lådubräningar och Bräders fägning som af några få Fernebober idkas, äga innom orten inga andra winåringar rum. Likwäl må häwid nämnas att i Fernebo Socken tillwäntas något Linnewämud till affalu samt att Fernebo Allmogen hafwa förtjänst med Kohning och forslande, som i anseende till Socknens läge och flögstillgång kan anses utgöra en större del af dess hufwudning.

Politisk Författning: Kammar-Verk. Någre nylligen skatlagde af Sde upptagne eller i Sdesmål förfallne Hemman finnas icke; Jule eller Nybyggen. I Bergslagerne äros och innehafwes ett Hemman af 6, 8 till 10 a 12 hushåll som naturligtwis lemnar Bruks- och Bergsbrödfelen tillgång på arbete och jemte de Storffistes och Enstiftesdelningar, som innom orten fortgår skall bidra till jordbrukets upphjelpande.

Statsbidrag: Indelte Knektshället och Kotarne innom orten utgöres af 464 dertill skyldige Hemman således fulla 2 1/2 Hemman om hwarje Soldat hwilket i jemnsbrelse till andre orters Hemman wist icke kan anses tryckande. Knektens underhåll är sålunda beräknadt:

Ståbset	:	8	Kappor	Kåa	:	=	8
		1:sta året	1	Ko	:	=	16 32
		2:dra året	2	Får	:	=	6
		Att utgå på	4	år			
			4	Lunnor	Såd	:	= 16

Om Soldaten i allmänhet anses kunna påräknas i tjänst uti		40: 327				
12 år gör detta på året		3: 18. 84				
Hemfall	:	4	Lunnor	Såd	:	= 32
		75	Lisp.	Hå a 12	fl.	18 16.
		80	Lisp.	Halm a 5	fl.	8 16.

Korpets Underhåll, Potatoesland, Wedbrand och Muhlbeta för en Ko och 3 får	:	=	59: 4
Wädes-Passevolance	:	=	3:
Runderings Underhåll	:	=	4: 327

Summa 78: 6. 8.

som för 105 Kotar gör 8204 R:dr 28 fl. och fördelat på 264 Hemman bär löper för hwarje sådant 31 R:dr 3 fl. 8 r.

Hän, Reserwe och Krono-Skatts samt Wägars och Broars underhållande är i förhållande till de öfrige Fögderierne här icke mera betungande.

Politisk Fattigwård. Utom obetydeliga årliga tilldelningar

af några få enskilda personer, har Socknarnes Innemånare icke ingått uti någon annan förbindelse till de behöfvandes underhåll, än Testamenten wid Begräfningar; Frivillige samlingar å Bröllop, Barnbop och Gräfsel samt 18:del's Procent af Boupteckningar.

Sahlbergs Fögderi skiljer sig hufvudsakligen i Skogs-Socknarne Möklinta, Löfså, Enåker, Nora, Huddunge, Wåla och Harbo, samt Slåttilandet eller de på Areala innehållit, mera Spannemål producerande Socknarne Lerna, Kumla, Kibla, Norrby och Sahla Socknar; de förra innesfatta Skogväxta Bergstracter, hvilka sammanhängande ifrån Fögderiets västliga gräns i Möklinta Socken, till den östliga i Wåla och Harbo Socknar, endast på ferskilda och spridda ställen äro afbrutne genom Sjön Hallårn, samt mindre Byars, Hemmans- och Lågenheters instränkta Odal ågor af Swartmylla, Björklara och Sand: De senare Socknarne, utom Kumla, äro icke eller skoglösa utan afyttra både Wed och Timmer till Sahla, Westerdås och Upland; men äga derjemte widsträckt Åkergåden med stark och bördig Lersjord, samt deremot swarande Ång; Skogs-Socknarne äga i synnerhet fördelaktige Myrwallsångar, ej mindre wid Dablelswen och sjöarne Hallarn och Låmnarn, än på deras widsträckt Skogar, så att Boskapsstöfseln därstädes är i bättre stiel än på Slåttilandet, och ett betydligt Kofsfång utgör en biförtjenst hwarmed Utstylder betalas och bristande Spannemåls behöf anskaffas. Förenämnde stora Skogar och de derpå befintlige Skär och Måstracter bidraga utan twiswel mera än ortens nordliga belägenhet till de tätare frostskador hwarmed Fögderiet, emot andra tracter af Lånet är besvärat, och som i synnerhet på Trågårdsväxternas och ofta på sådeslagens fortkomst och mognad medföra den skadeligaste werkan.

I sammanhang härmed tillhör det mig att i underdånighet inberätta det detta Fögderiets Innemånare desse senare åren serdeles i Skogs-Socknarne; allmänt och med oförtrutet bemödade företagit sig utdikning och odling af deras widsträckt Måsar och Skär, och att, ibland desse Odlare, Årnebo Byamån i Löfså Socken, medelst en Tusende Samnar lång och 3 samnar bred Åflopsgraf, utdikar en Sjö, hwarigenom 300 Tunneland sankt mark blifwit beredd till odling och deraf redan öfwer 30 Tunneland genom flere 1000:de samnar skiljediken, plöjning eller bränning, förwandlade till bårande Åker och Ång, samt att detta exempel blifwit efterföljdt af dessas grannar, hvilka nu äro i begrepp att genom kostsam bergsprängning och gräfsning utdika en på deras ågor liggande Sjö och en betydlig Skärtrakt.

Folkmängden utgör efter 1820 års Mantalslängd 14,528 Personer bestående af Mantalskrifne Männer 4151, Qwinnor 4727, Mantalskrifne Männer 525, Qwinnor 835, Minderårige 4290.

Folkets Bildning innom Fögderiet, wisar sig nogolika, em

kan de Fem nedra eller sydligare Socknarnes Innewånare, till sedwanor och upplysning närmar sig de öfrige af Länets Innewånare på slättbygden, äfwen som Folket i Harbo och Löfsta Socknar äga någon likhet med Uppkändningen, fast de till snuggighet i Boningar och Klädedräkt till äfwen tyrs äga företräde, men konstkaperne utsträcka sig sällan här längre än annorstädes, till Christendomen samt hos några få af Mankonet till skrifkonsten. I Skogs-Socknarne där Bostäderna ligga wida skiljde från hwarandra och äro långt aflägsne från Städer och Kyrkor, wäxer Ungdomen upp i skogarne med mindre tillfälle till umgänge och underwisinga. Deras stora och wälvörda kroppar bära stämpel af det fördelaktiga inflytande, som en här-dande uppfostran från Barndomen medfört; Och som långt in i Mannåldren, dagtadt oftast tilltagande och förstörande bruk af bränwin, behålla dem wid hälsa och krafter. Sedlighet och återhållsamhet i anseende till Rödriiften är inom dessa Socknar sällsyntare än på Slättilandet. Behofwet skapar Näringslit hos alla, utom hos den oförbätterlige tiggaren, och detsför hafwa de Jordbrukare i Skogs-Socknarne, hwilkas skogar äro för inkränkte eller utbaggne för Robning wändt sitt bemödande till andra yrken. I Sahlbergs Jägderi finnas få eller inga rika Jordbrukare, men Allmänheten är ännu tämmeligen behållen och kan snart än mera förbättra sitt tillstånd, om under någö lunda fördelaktig årswäxt, skäligen betalning erhålls för Spannemål och Skogs-effecter, och under swårare tider, dem icke lemna allt för lätt tillfälle att håldre, genom skuldsättning förskaffa sig uppehälle, än genom ökad omtänka och Arbetsdrift sådant förwärfwa. Arbetsstyrkan är tillräckelig fastän Jordbrukaren, mer än af allt annat, tryckes af lika höga Tjenstefolks Löner och Dagsverkspriser, som när Spannemålen gälde dubbelt emot nu.

I Perjorden brukas i detta Jägderi i allmänhet nästan bättre än på andra Orter i Länets och sådas på wanligt sätt, hwart annat år således, att i nybörd sås 123:del till hälften Kåg, och året derefter samma stift med Korn, och der gödning hwartannat såde icke kan åstadkommas, utan måste inkränkas till hwart tredje, Blandsåd på det som föregående året burit Korn: Warandes med undantag af Arttåppor, twesåre icke brukligt. Potatoes planteringen utwidgas allt mera och lemnar för Inhyles Folk och Backstugubjon hufwudsakligaste ämnet till födan. Lin och Hampas sås äfwen allmänt af allmogen till husbehof, så att endast af det förra slaget någon mindre quantitet uppköpes af Norrländningar; Humble-planteringen idlas i Norra Socknarne till husbehof och lemnar äfwen något öfverflott till salu. Jägderiets Norra Skogs-Socknar hafwa wid fördelaktig årswäxt sitt Spannemåls behof af egne tillgångar, men måste efter knappare skördar förskaffa sig en del deraf i angränsande Sædesbygder, hwaremot de fem sydligare Socknarne, då ej miswäxt inträffar, aflåta Spannemål både

All sina grannar och angränsande Bergslager innom och utom Länets Jordbruket har genom de senare Tio årens höga Sadespriser märkeligen tilltagit och förbättrats, så att ett stort antal Jordbrukare, som förut köpt Säd till sina behof, nu wanligen förbyttra deraf betydliga Poster, hwilket egentligen får tillskrivas Ångsödlingen som de senare åren med kraft och omständliga nästan i alla Socknar börjat handhafwas.

Nya Åkerbrucks-metoder och Mechaniska Inrättningar hafwa deremot icke blifwit införde, utan anses mindre tjenlige för den stenbundne Jordmohnen.

Wossafstiftelsen har förbättrat sig med ökade Fodertillgångar, som i synnerhet i Norra Socknarne, äro tillräckligen swarande emot Åkerwiddens; Gamla Härdwalls-Ångar wanwärdas wäl ännu och försämrass genom öfwerdrifwen betning, men så äro de ock på många ställen lagde i Circulationsbruk och Myrwallängar Rårr och Måsar utdiklas plöjjes eller brännas årligen på alla ställen där lågenheten sådant medgifwer. Kreaturen betes tjenliga årstider om dagarne, samt upptagas och fordras efter tillgången mer och mindre om nätterne, men jemn stallfordring är ingenstädes bruklig. För 2:ne Decennier tillbaka funnos i Fögderiet få eller inga beteshagar, utan Kreaturen drefwos genom Wallhjon till aflägsna Skogsklärr Måsar, för att erhålla ett swagt och mindre kraftigt bete, och ehuru detta otjenliga bruk ännu nog allmänt idkas, hafwa likwäl betydliga beteshagar nästan wid alla Byar och Gårdar de senare åren blifwit afbrjude och innestängde, hwarigenom Wossapens och i synnerhet de mjölkande kreaturens sommarfordring i märkelig mohn finnes wara förbättrad fastän sådant ännu icke kunnat medföra någon werkan på slagets förstoring. Ladugårdens aflastning är således ibland Allmogen, fullt tillräckelig för hushållsbehofwet, och Kreaturen försäljas åfwen både till Stockholm, Uppsala och Wexerås. Ladugårdarne köpas med omtänka af Allmogens egna Hustrur och Döttrar med den framgång, att under Ångsödlingens årliga tilltagande och Betesmarkens förbättring, att sibrre förmoner deraf blifwa att påräkna.

Skogarne äro i hela Fögderiet med undantag af Kumla Socken och några Hemman i Sahla Socken tillräcklige till husbehof och affalu så, att utom Wed och Timmer, 18000 stigar Kobl anses årligen utdras till Sahla Silfwerwerk, Söderfors, Gysinge, Skultuna och flere Druf, åfvensom till Stockholm, Uppsala, Enköping och Wexerås Städer; och wagtadt denna afgang, synes skogarne utom Wöklinta Socken der den måst tillitas, icke wara serdeles försämrade, eller uthuggen. Koblningen werkställes måst genom utgallring och sållan genom hela fall, så att återwårten derigenom lättas. Brännstoff begagnas icke någorstädes i Fögderiet annorlunda, än att genom Åfkan beredes wårtilghet på de utdikade Måsarne. Byggnads- och Stångfelsätten äro de wanliga af Timmer, Gårdsel och Stör.

Utom

Utom Sahla Silfvergrufwa, som är belägen på Stadens Mark, finnas inga Grufvor, som drifwas, men wäl finnas flere Jernmalms anläggningar och ett Kopparmalms fält, Löwisberg kalladt, i Sahla Socken, som för ungefär 50 år sedan varit i gång och såmmeligen gifwande, ända till ägarens död och Storbhusets obestånd: det kan nu mera icke uttagas, utan att de med watten fyllda Grufworne, genom kostsamma inråningar warda tömda. — I Högderiet finnes endast en i gång warande Sängjernshammare wid Mölbo i Löfsta Socken, som äger tillräcklig skogsång, men måste hämta Tackren ifrån Norberg.

Fabriker: finnas inga, utan af dylika näringar endast ett Nyssolje Bränneri i Enåkers Socken, hwarwid tillverkningen är obetydelig.

Wid åringar idkas af många slag och fastän Jagten alldrig är särdeles lönande, idkas den likwäl nog allmänt på de widsträckt Slogarue, hwilla i förra tider dock varit rikare på Wiltbråd än de nu äro. Fisket i Sjöarne Hallaren och Lånaren är i synnerhet fördelaktigt till husbehof och Affalu, men i Dablefswen och de mindre Sjöarne deremot sämre och bidrager i mer och mindre mahn till dess idkares utkomst och försjande. Ljåbränning sker allmänast i Nora Socken men verkställs äfwen i Möllinta, Enåker, Wåhla och Huddunge Socken, hwarest sammanräknadt emellan 6 a 700 Tunnor årligen brännas till husbehof och affalu, näst inom Uppsala Län. Kohning utgör Slogsocknarnes förnämsta bindning och vinterarbete, den anses uppgå till 18000 Stigar och bidrager hufwudsakligast till Janewånarnes Wenningeförtjenst. Salpeterstillverkningen idkas årligen inom Högderiet, och har i synnerhet inom Harbo Socken stigit till den höjd och förmonlighet att flere ibland Allmogen genont försäljning af Schwertlopps Salpeter, uppgående redan sammanlagdt till öfver 400 Lisp. årligen, förwärfwat, en ej obetydelig förmögenhet. Linne- och Ulewåfning, idkas tillräckeligen för behofwet, och Ulewåfnadens beskaffenhet är de senare åren märkeligen förbättrad, så att den tilläfwenturs än widare skulle fullkommas, om icke Färafwelens sämre beskaffenhet och det mindre tjenliga Skogsbetet för dessa Kreatur medförde nog allmän brist både på finare och gröfre Ull. Förslandet af Spannemål och Marknadswahror från Sahla Stad till Bergslagerne och Jernmalm från Dannemora Grufwor till Söderfors och Gysinae Bruk, utgåra för Högderiets Allmoge ett säkert och såmmeligen lönande Näringsfång. Winterlöjd idkar i synnerhet Wåhla och Harbo Socknar med Laggning och Erddarbeten, som försäljas näst till Stockholm och Uppsala.

Handeln med Landtmannawahror är utom med Kohn och Skogsfång, som försäljes till Sahla Silfverwerk och Bruken, till nog lågt pris, ganska inskränkt; och Marknadsplattser finnas inga utom Sahla Stad. Wågarne äro lämpade efter behofwet och tillräckligt beqwämliga för communication.

Några nya Hemman och Lågenheter äro i senare tider icke upptagne eller Skattlagde, ej eller finnas några hushemman, men 2:ne Qvarnar Sillbo och Westfarna hafwa för så år sedan blifwit byggde och skattlagde, hvaraf den senare i anseende till tviflig uppdrämningsrätt, nu likväl för, sålitt i Odesmål. Nästan hela Fögderiet är storstiftadt, men få enskiften äro ännu verkstälde, ehuru förmonligheten deraf för Åkerbrukets uppkomst ej undfallit Allmogens uppmärksamhet. För Sahla Silfverwerks drift äro wäl flere Tusende tunnland jord uppdrämd emot ersättning af Kronan till ägarne, genom förmedlingar, och annorledes, men detta har bringat Jordägarene till betydligare Odlingar af annan mark, så att, med några få undantag i Måklinta Socken, de förmedlade Hemmanen sålerligen nu äga wida mera öppen jord och bärande Ång, än wid uppdrämningarne; hwadan förmodn, som genom Arbeten, Försör, Köhning och Wedförsäljning ifrån Silfververket tillskyndas Allmogen i angränsande Skogs-Socknar och utgör hushushålligaste medlet för deras Penningeförtjenst och tillgången hwar, med utskylderne betalas, utan jemnsbrelse wida öfwerfliger förlusten som detta Werk kan sägas förorsaka Staten och det Allmänna.

Stats-Ridragen wore wäl i anseende till Bewillningen wiseligen j:mt fördelte om icke jordwärdet under loppet af de senare Fem åren ansefningen nedfallit; men icke destomindre, efter Bewillningsförordningens föreskrift, måst bibehållas fastän erfarenheten wisat, att egendomar gått bort till hälften emot Taxeringswärdet. Ordinarie Råntan är deremot utan att hafwa olika fördelt, enär hela Hemman med Fem till Tio Tunners Utsäde, betala lika uti den så kallade Hemmantals-Råntan med andre, hwilka äga Tjugu till Femtio Tunners Utsäde, och deremot swarande Utlagor, Åboerne på de förre måste således blifwa allmerta utarmade och uturståndt, jemte den öfwerdrifna grundskatten bära sine extra Ordinaire Önera. I anseende på Råntornes utgörande så är Författningarne derom grundade på billighet och rättwisa, samt ledande till Allmogens lättnad, om man undantager Forslandet af Kronans besparade Rånte-verseklar, emedan det förältrade sättet att till afstågna Orter utföra andra Råntor än Spannemålen, nu mera är alldeles otjenligt, såsom till exempel, att ifrån Sahlsbergs Fögderi på 10 till 15 miles afstånd lefwere äro till Rungöde, ifrån Lågenheter, som af denna Rånta endast erlägga några få Lispund; hwilket lefwereeringsfätt utan flerdubbel tunga alldeles icke kan verkställas; och den af Författningarne anbefallte åtgärden, att genom Panters hastiga försäljning under Wåhrtiden, alldeles utarma den förut Fattiga Råntegifwaren.

Andre anstalter till Ordningens och Sedlighetens widmagthållande än den eftersyn som Tjenstemännen tillhöra äro icke widtagne, hwilket dagtadt, gråfre förbrutelser inom Orten är nog sällsynta.

Allmänna Skolor finnas ännu icke på Landet, men en sådan

Inrättning tager snart sin brytan i Nora Socken genom ett af **Her Kamereraten** förklad kapital af 3500 R:dr Banco. Icke eller finnas några undervisningsanstalter för nyttiga skildring. Till Hälsovårdens förbättring äro här, som i öfrige Söderier, på Kongl. Maj:ts Nådiga Befallning, anstalter i alla Socknar nyligen widtagna.

Fattiga fördringarna äro, till förefommande af lyfslöshet och lättja i Nora Socken bäst arrangerad, och tillwägagbringas i de öfrige Socknarne genom Fattig-Waagaziner och sammanfatt.

W a s b y F d g d e r i, som sträcker sig i Längden Edder och Nord-Nord-Öst, består af **flotwa Socknar**, hwaraf den Nordligast belägna **Smittinge Socken**, är i sonnerbet skogig med många små Insidor och Kärr, hwarigenom händer att Säden ofta är blottställd för Kyla och Frost, Wärs bruket sednare, samt afkastningen mera opålitelig. Fortuna, Hernemi och en del af Skerlunda äga stora öppna och kala Stätter med torra ofruktbara bjdider och Wärs, samt äro utsatte för stada af långvarig torra. **Simtuna, Ultuna och Frösthult** bestå af flere widsträcktare frugtbare Fält, med hjälpselliga Skog, Björksta Fortuna, Sewalla och Engsd hafwa temligen fertila Local med undantag af några tracter i de sstämmande Socknarne samt Skog någorlunda till behöfwet. Nådande Jordmohnen är stark lera; något företag till förbättrande af naturliga bestaffenheten såsom aftappning eller sänkning af Sidar, uttertning af Kärr etc., ej widtagit.

Innewånarne: Fokningarna enligt Mantals-längden Mantalskrifne Männer 2503. Qwinnor 3001. Mantalsfrie 1629 Männer och 1810 Qwinnor eller tillsammans 8943 Personer, och kan den samma anics wara i tillrägande. Folkets bildning är, i jämsförelse till många andra Orternes, god, Folket wärlaradt, idogt, och i Allmänhet mer wälmående än fattigt; Dock har wälmågan på de sednare åren i anseende till miswårter och penninae-förelägenhet, märkbart aftagit. — På arbetare är brist, hwartill egentliga orsaken torde wara ett bladt behöf deraf. Dagswerkspriserne äro af sådan anledning höga och ej i förhållande till Sädens sanna värde ungefärligen 32 s. Banco för ett Sommar och 16 s. för ett Winterdagswerke.

W ä r t i n g a r: Jordbruket är hufwudnäringen, Brunningsättet, Erbbe och Enfäde. Besäddas delen af Åkern för året utgår: Hälsparten deraf, Råg, Hwete, Korn, Hafra och Wändfärd äro de brukliga Sädesslagen, hwaraf såd något öfwer hälften Wärsfärd. Odlingen af Potatoes är för behöfwet tillräckelig, af Lin och Hampo obetydeligt, af Humble nästan ingen. Af Sädessproduction är årligen öfwerflott, till afsalu, såsom enda utwännen till penningar. Till en del Sädess-Cultivation genom utwidning af Odals-Jorden flywes nästan ej något tillfälle. Åkerbrunningsättet och bruket af Åkerredskap enahanda med Söderiens, som allmänheten hittills sunnit wara pålitligast och användbarast.

B o s t a p s t i t t e l: Godertillgången i allmänhet är ganska knapp och otillräckelig i förhållande till Åkerwidden och beräknas på många ställen ej något tillfälle. Åkerbrunningsättet och bruket af Åkerredskap enahanda med Söderiens, som allmänheten hittills sunnit wara pålitligast och användbarast. W e t e s m a r k e n: Godertillgången i allmänhet är ganska knapp och otillräckelig. Kreaturs-tacen af liten wår och godhet — någon anstalt till förbättrande deraf ej widtagen. Ladauårdsafkastningen i följd af dåliga Ång och swagt Bete blir beröfve så ringa, att Landemannen i allmänhet nödsakad att förfässa sig bristen deraf på andra håll. Den tillätne husbehöfs Brännwins-bränningen bidrager likwäl mycket till Ladauårdsarnes underhåll och tillwår. Skogar: Uti Norra och en del af Södra samt Södrewästra delarne af Söderieret är den för behöfwet tillräckelig, i medlersta delen, samt här och där annorstädes är brist deraf, ligga öfwer allt i Storrikte, och på så ställen i samhället bruk. Någon anstalt till Skogsplantering ej widtagen. På forutida sätt byggas och stänges, såväl i förra faller något smakfullare och mera prydligt.

Bergsdrörelse är ingen i Orten. Söderier, Brusk och öfrige Wåringar: äro unga, blott ett nedlagdt Stångjärnsminne wid Skattmansö.

W i n d i n g a r äro hufwudsakeligen Ule och Linnewäfnader efter Ortens behöf; Allmoans Qwinnor äro i denna sldj kunniga, så att sålän något till behöfnad behöfwes föras, utom finare luresperseblar hwilka nu i senare åren mycket aftagit. Mannens WinterWider bestå uti Trösk samt Rånste och Salu-Spannemåls bortförande, Skorsfällande och hemförande, måttadels Långwäga sfdra, des snderhugande för året, Wårstells sfdmände, Störs tillredande samt Kärr: och Åkerredskaps för-färdigande och förbättrande. Dessa handteringar äro med Åkerbruket så sammanknyttade, att de utan förlust drifsträn icke kunna afslutas; ty och då något vidare af Landemannen näppeligen ej medbinnes äro desamma i så måtto bidragande till Jdarens wälmåga och bestånd att han derigenom bespar besätning derföre åt andra.

S a n d e l: med Landtmanna-Wårer är inskränkt till Spannemåls-föreläning på Stockholm, Westerbås, Töflun och Årskällige orter i Bergslagen. På Åstmarknaderna i Uppsala, Endöping och Westerbås afstättas Wårskreatur ehuru till ganska ringa antal.

P o l i t i s k F o r s a t t n i n g: Kammarwerk: Under sednast förbigångne 10 har es något

Hemman blifwit å nio stattaadt, intet i ädesnål kommit, ehuru det under förflutne året varit nära att inträffa med 2 a 3 Hemman, hwilka för Skulder war t i måt taane, ej eller något bygge upptagit. — Hemmanskyttinaar, upptagna i spenehet wid fördelning emellan Arfwingar och inträffa ej så ofta. Nästan alla Hemmans inäaar äro förflutade men nästan intet enskilt begär och företagit.

Statshöfdinga; Utom ständne Råtor och Bewillning, som utådra betydliga Ömra på ett Hemman är Landmannen med flere andra bevir betungad. Knekte-Underhållet på hwarje Rote är efter uträkning upptagit till 80 R:dr, hvaraf belöper sig halsparten på ett helt Hemman, enär Roten måstadelns af twänne är sammanfatt; likwäl kan det anses något lindrigare, där Soldaten hvar Åter och Ång sig tilldelat, hvarmed den senare ofta finner sig mera belsten, hällt tillfälle merändels afswes till utwidaning deraf genom Odling, som af Hemmans Innehafwaren ej skulle medbitnas.

Fattigafdrifningarna är mindre trökande och ser dels genom ständiga Gådes anslag till Socknarens Fattigkassan, ur hwarje Socken Magasin, samt sammanfatt af matwaror.

Wå g u n d e r h å l l e t är i allmihet ganska kånbart, i anseende till brist på närbeläget Grus-Ämne, hwartill de fläste hafwa en half a en mils wäg och många en och en half a 2 mil. Skjutts-afsnings-helwäret är här mera betungande ty Arbetare och Dragare måste ofta längre tid wara borta för utgörande häraf.

P o l i t i: Ut i de fläste Socknar äro Skolor, till undervisning i Läsa, Skrifwa och Christen-
domskunskap inrättade, under Prästerkapets wård och tillsyn. Ordning och Oalghudnad tillies af Krona-
Betjente. Till hälsowårdens befrämjande har äfwen här Sundhets-Committeer nyligen uti hwarje
Socken blifwit inrättade

Till odjurens utdöande äro wäl ej enenteligen några andre anskalter inkom, Länet widtaane äro de som finnas föreskrifne uti Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga angående Fast och Djurfångst af den 13 April. 1808; Dock hafwa åtskillige Socknar, så uti Bergslags som Sahlbergs Rådherier sig emellan öfwerenskommit om Premier för hwar dödad Warg eller Wargunge, hwilket tillhöndar Jägaren 30 R:de Banco för hwarje sådant dödat Djur; och som haft den lyckliga följd ehuru Djurgången i anseende till den blida Wintern ej varit stor, att sedan Währen förledit är, till medlet af detta, uti ensamt tio Socknar af Sahlbergs Rådheri några och 20 gamla och unga Wargar blifwit fällda.

Westerås Slott af Lands-Rontoret den 19 December 1822.

Efter Nådigste Förordnande.

F. RIDDERSTOLPE.

A. Ekelund.

C. W. Almgren.

Extract öfwer Folkmängden.

Mantalskrifne Mankön	•	•	•	•	22,019.
Mantalskrifne Qwinkön	•	•	•	•	26,031.
Mantalsfrie Mankön	•	•	•	•	16,234.
Mantalsfrie Qwinkön	•	•	•	•	18,200.

Summa . 82,482.

Westerås Slott af Lands-Rontoret den 19 December 1822.

Efter Nådigste Förordnande.

F. RIDDERSTOLPE.

A. Ekelund.

Tabell för Städerne i Westmanland.

Städerne tillhörig jord.	Statsbidrag.																																																							
	Utsäde af		Medel-afkastning sedan utfd- det är afdragit.			Upphöllne Kreatur.				Upphölladt värde.				Bewillning.																																										
	Städerna tillhörig jord.		Utsäde af			Upphöllne Kreatur.				Upphölladt värde.				Bewillning.																																										
	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.	Åker.	Ång.																																				
Westersås Stad	491	945	290	1388	2622	15	10	212	212	30	40	5	300	70	1275	1062	150	240	20	1500	119	36	285	50	70	368	472,250	129,850	50,000	652,100	1450	944	259	100	3150	1500	672	49	8550	287	520	450	190	49	20	1516	767	1072	706	433	2212	920	1735	2000	3563	21,263
Arboga dito	326	606	700	2347	3653	27	10	190	30	40	30	4	150	80	1330	210	200	210	28	1050	65	59	152	8	200	76	148,743	100,308	1437	250,558	675	322	196	3	1170	271	245	163	3045	288	242	225	60	85	12	912	645	1003	500	200	1900	340	713	1033	3218	11,806
Köpings dito	250	528	878	—	816	15	3	172	10	—	20	—	96	20	1035	70	—	140	—	788	60	20	140	30	150	188	125,957	93,333	—	219,291	556	251	186	—	818	476	201	144	2615	140	196	221	50	48	—	656	524	27	186	150	1863	357	400	527	1217	7559
Sala dito	200	1303	2045	11,000	14,308	39	20	225	525	80	80	10	350	100	1550	2600	240	480	40	2100	200	—	580	80	518	600	167,075	396,924	8827	572,827	1261	334	79	17	1023	563	378	235	4605	—	459	351	—	125	23	959	—	200	232	134	2766	200	533	2253	2551	13,688
Summa	1197	3381	5522	14,735	81,399	97	43	797	577	150	179	19	896	270	5192	2600	240	480	40	2100	200	—	580	80	518	600	167,075	396,924	8827	572,827	1261	334	79	17	1023	563	378	235	4605	—	459	351	—	125	23	959	—	200	232	134	2766	200	533	2253	2551	13,688

Westersås Lands-Concours den 19 Decemb. 1822.
A. EKELUND.

Stockholm, trykt hos Dief Gröhn, 1823.